

S Z Ö V E T K E Z É S

XXXII. évfolyam 2011. évi különkiadás
Tudományos és tájékoztató folyóirat

TARTALOM

KIHÍVÁSOK ÉS VÁLASZOK A HAZAI SZÖVETKEZETI RENDSZERBEN KUTATÁSI HÁTTÉRANYAG A SZÖVETKEZETI JOGALKOTÁSHOZ

BEAJÁNLÁS	9
KIHÍVÁSOK ÉS VÁLASZOK A HAZAI SZÖVETKEZETI RENDSZERBEN	13
I. ELŐKÉP	15
A nyílt szembesülés, az okulás mai kényszere, a közelmúlt káros gyakorlatának meghaladása	
1. Az elvesztett bizalom helyreállítása	17
2. A közös sors felismerése és vállalása	18
II. SZABÁLYOZÁS	20
A szövetségi önrendelkezés és az állami szerepvállalás egységes keretbe foglalása	
III. FORDULAT	24
A pálya ívének mai szakaszáról mozdulni kell, állandó reagálásra, kellő válaszra van szükség	

1. A tapasztalatokból merítés, jó adaptáció	25
2. A cselekvési vágy erősítése, a fő irány valószínűsítése	26
3. A megroppant önszervező erő mobilizálása	27
4. Nyitás a szövetkezők felé, esélyfelmutatás	28
5. Fejlesztési szervezet és alap létrehozása	29
IV. STABILIZÁLÁS	30
A fennmaradás és a folyamatosság biztosítása, a jövőbeni fejlődési esély lehetséges alapozása	
1. A múltat meghaladó új orientáció	31
2. Az elvesztett vonzás ellensúlyozása	33
3. A cselekvési változatok összehangolása	35
4. A vállalkozási szabadság és a kockázatok egyeztetése	36
5. A tartós-, a rész-, az időszaki foglalkoztatás bővítése	38
6. A rendszerszemlélet érvényesítése	40
V. TÉRNYERÉS	41
A fő irányba történő expanzió kiszélesítése, a rendszerben lévő tartalékok mozgósítása	
1. A kihívásokra irányuló időszerű válaszok	42
2. A megtartó és vonzó képesség növelése	45
3. Az önszerveződés feltételeinek javítása	46
4. A szövetkezeti keretek sokoldalú tágítása	48
5. A kezdő, új szövetkezetek iránti szolidaritás kiterjesztése	49
6. A termelői értékesítő szervezetek erősítése	51
7. Esélyteremtő háziipari szövetkezetek létrehozása	53
8. Diák-, és iskolaszövetkezetek hálózatának kiépítése	54
9. A mikro-szövetkezetek felé nyitás	54
10. A szociális szövetkezetek képességének növelése	55
11. A szövetkezeti szövetségek szerepkörének bővítése	56
VI. JÖVŐÉPÍTÉS	59
A folyamatos jelenben formálódó jövőkép, az akadályok lebontása, korszerű cselekvés	
1. A kölcsönös támogatás és az önszegély érvényesítése	62

Tartalom	3
2. Újszerű változatok az ágazatokban	62
3. A modellszövetkezetek hálózatba építése	62
4. Beszerzési, értékesítési integrációk létrehozása	63
5. Szövetkezeti múlt klaszterek alapítása	65
6. Szövetkezeti regionális klaszterek működtetése	67
7. Európai Szövetkezetek létrehozása	68
8. Faluszövetkezetek előmozdítása	69
9. A tudás, a készség és a tapasztalat hasznosítása	70
VII. VISSZATEKINTÉS	73
A vázolt projekt keretjellege és lényege, a vízió és a gyakorlat újszerű egyesítése	
VIII. AJÁNLÁSOK	74
A szövetkezeteknek, az országos ágazati szövetségeknek és az állami szervezeteknek Összefoglalás	
Melléklet	82
Szövetkezeti szövetségek, intézmények jegyzéke	

CONTENTS

CHALLENGES AND ANSWERS IN THE HUNGARIAN COOPERATIVE SYSTEM BACKGROUND MATERIAL FOR RESEARCH ON DRAFTING COOPERATIVE LAW

OFFERING	9
CHALLENGES AND ANSWERS IN THE HUNGARIAN COOPERATIVE SYSTEM	13
I. PREVIEW	15
The present day need to confront and overcome the damaging occurrences of the recent past.	
1. Restoration of lost trust	17
2. Recognition and acceptance of our collective fate.	18
II. REGULATION	20
Putting cooperative autonomy and national action into perspective.	
III. TRANSFORMATION	24
The need to move beyond the current state to play, to react and respond adequately	
1. Drawing from experience, with good adaptability.	25
2. Strengthening of activities, validation of the key direction	26
3. Mobilization in the face of eroded self-organizing abilities	27
4. Opening up of the cooperatives, realizing opportunities	28
5. Creation of development activities and their basis	29

IV. STABILIZATION	30
Guaranteeing the future and continuity, and the basis for future development prospects	
1. New directions beyond the past.	31
2. Counterbalancing the lost allure	33
3. Coordination of variable actions	35
4. Unifying freedom with entrepreneurial risk.	36
5. Expanding full-time, part-time and temporary employment.	38
6. Validation of our perception of the system.	40
V. OPPORTUNITIES FOR ACTION	41
Expanding the main direction, mobilizing reserves in the system	
1. Current responses to the challenges.	42
2. Development of continuity and desirable strengths.	45
3. Improvement of the conditions for self-development.	46
4. The multifaceted expansion of cooperative frameworks.	48
5. Enhancing solidarity with new beginning cooperatives.	49
6. Strengthening of the production and distribution cooperatives.	51
7. Creating conditions for the establishment of home-industry cooperatives.	53
8. Completion of the chain of student and school cooperatives.	54
9. Opening up to micro-cooperatives.	54
10. Enhancement of the abilities of social cooperatives.	55
11. Widening of the roles of cooperative associations.	56
VI. BUILDING THE FUTURE	59
Image of the future being born out of the continuing present, demolishing barriers, modern activity	
1. Validation of mutual support and self-help.	59
2. New-styled variations in the different branches.	62
3. Building a network of model cooperatives	62
4. Creation of purchasing and distribution integrations	63
5. Foundation of classic cooperative working groups.	65
6. Functioning of regional cooperative working groups.	67
7. Establishment of European Cooperatives.	68

8. Enhancing village cooperatives.	69
9. Utilisation of knowledge, ability and experience.	70
VII. LOOKING BACK	73
Essence and core character of the drafted project; a newly-styled integration of the vision and reality.	
VIII. RECOMMENDATIONS	74
To the cooperatives and national association branches and state authorities SUMMARY	
ANNEXES	82
Listo of cooperative associations and institutions.	

S Z Ö V E T K E Z É S

a Szövetkezeti Kutató Intézet
tudományos és tájékoztató folyóirata

Felelős kiadó: a Szövetkezeti Kutató Intézet igazgatója
1075. Budapest Rumbach Sebestyén u. 6
Telefon: 413- 0501
Fax: 413-0502
E-mail: kutatointezet@coop.hu
www. szovetkezetikutato.hu

ISSN0209-09748

Nyomdai előállítás:Dodi 2000 Bt.
Felelős vezető: Dobos András

Országos Szövetkezeti Tanács Szövetkezeti Kutató Intézet

KIHÍVÁSOK ÉS VÁLASZOK A HAZAI SZÖVETKEZETI RENDSZERBEN KUTATÁSI HÁTTÉRANYAG A SZÖVETKEZETI JOGALKOTÁSHOZ

„A szövetkezetek szabályozása Magyarországon (1878–2008)” 600 old.
Szerkesztette: Dr. Fekete József, K: Szövetkezeti Kutató Intézet Budapest
2009; „Szövetkezés” c. tudományos és tájékoztató folyóirat XXX. évf.
2010. évi 1–2. sz. 172 old., szerkesztette: Dr. Fekete József, K. Szövetkeze-
ti Kutató Intézet Budapest, forrásanyagként történő felhasználásával

Szerkesztette:

Dr. F e k e t e J ó z s e f
a közgazdaságtudomány kandidátusa

A vitaanyagot a z Országos Szövetkezeti Tanács Elnöksége, a Szövetkezeti
Kutatási Alapítvány Kuratóriuma és Felügyelő Bizottsága külön-külön
ülésén megtárgyalta és a két testület észrevételei, javallatai a projektben
hasznosításra kerültek

Látogassa meg honlapunkat:
www.szovetkezetikutato.hu

B u d a p e s t • 2011

B E A J Á N L Á S

Ez alkalommal is folytatódik a szövetkezeti kutatási eredmények közreadása. Alapvető cél: az elmélet és a gyakorlat drasztikusan megbomlott viszonyának jobbítása. E körbe sorolható a helyi, az ágazati, a szövetkezeti rendszer, a velük kapcsolatos állami szerepvállalás, a partnerség összehangolódásának tudományos eszközökkel történő támogatása. A „Szövetkezés” előző (30. évi jubileumi számában) e vonatkozásban átfogó kísérlet történt. A vállalkozás irányultságát egyértelműen fejezte ki a benne közölt írások vezércíme: „A hazai szövetkezetek rögzös útja máig, hogyan tovább holnap?”

Azóta több mint egy év telt el. A szövetkezeteket körülvevő társadalmi, gazdasági környezet drámai módon megváltozott, új jogi szabályozás igénye merült fel. Időközben még inkább egyértelművé vált a felismerés, hogy a szövetkezeti mozgalom és a szövetkezeti gazdasági rendszer átfogó megújulására, a két entitás, mint külön-külön is létező erőter, összehangolására van szükség. Az Országos Szövetkezeti Tanács (OSZT), a Szövetkezeti Kutatási Alapítvány és szervezete: a Szövetkezeti Kutató Intézet közös munkálkodása keretében olyan háttéranyagot dolgozott ki, s ad most az érdekeltek kezébe, amelyből a szövetkezeti közösségek, a felelős állami szervek szükségleteik szerint, annak belátása alapján emelhetnek ki cselekvési változatokat, hogy a ma és a jövő elodázhatatlan változást sürget.

Számolni lehet viszont azzal, hogy a viszonyulásban a sokszínűség, mint eddig, e vonatkozásban is jellemzi a szövetkezeteket, csak úgy, mint a társadalmat. A tanulmány abból az alapállásból indul ki, hogy: 1. a szövetkezetek, s képviselőik (követve történetük legjobb polgári hagyományait) a társadalomban és a gazdaságban egyaránt a klasszikus szövetkezeti elvek szerint működnek; 2. a szövetkezés elve és gyakorlata a társadalmi, gazdasági fejlődéssel sehol sem kerülhet ellentétbe. E keretek között készült a gyakorlatot támogató cselekvési terv.

Mit ajánl a projekt? Azokat az aktivitási változatokat kínálja (kinek-kinek a szükséglete és hozzáállása szerint), amelyek alkalmasak lehetnek az érdekelt szervezetek bajainak orvoslására. Mind arra, ami támogathatja

életképességük és alkalmazkodásuk, működésük folyamatosságát, ha lehet terjeszkedésüket. Ezek szervezeti, anyagi, szellemi, érdekeltségi természetű javallatok. Ide sorolható többek között:

A szembesülés, a bizalom helyreállítása és építése; a közös sors felismerése és vállalása; a kihívásra adandó időszerű válasz; a reagálás előtérbe állítása; a tapasztalatokból merítés; az önszervező aktivitás, az újító szellem bátorítása; a kezdeményezések felkarolása, a jó adaptáció; a szövetkezetek közötti együttműködés, a térségi, ágazati integráció; a vállalkozási szabadság és a kockázat egyeztetése; a belső szabályozás újragondolása; az ösztönzés és az esélyteremtés; az egyének kilátásainak javítása; arculatformálás; a vonzás erősítése, a jövő felé fordulás. Ezekkel a témákkal behatóan foglalkozik a projekt. Középpontjában az innováció áll. Az elméletben a felsoroltak egyike sem új gondolat. A mai gyakorlatban azonban többségük „hiánycikk” a cselekvések palettáján.

A vitaanyagból kitűnik, hogy közülük az érintettek számosat minden bizonyára feleslegesnek, túlhaladottnak, netán időszerűtlennek vélnek. Helyettük az önként vállalt magányos küzdelmet, a mindenáron való önállóságot, az önrendelkezés rosszul, még inkább korszerűtlenül értelmezett nimbuszát állítják előtérbe. A nehéz piaci viszonyok közötti ellehetetlenülés elleni küzdelemben sok helyen a hatékonyság, a tagi szolgálat erősítése, a gyarapodás fokozása érdekében szükséges intézkedések nem kapnak kellő figyelmet. A jelenség mögött igen összetett problémahalmaz húzódik meg. Ezek közül a humánerőforrás, a szövetkezeti alapértékek és alapelvek érvényesülésének társadalmi, gazdasági korlátait, a kreativitás (a megújulás) gyengeségeit emeli ki a tanulmány.

A projektben alaplémmaként merül fel a kérdés, hogy: spontán külön-külön együtt, vagy rendszerszerű együttműködésben együtt? Az erre adott válaszban két (egymásba ölelkező) gondolatkör végig vonul a háttéranyagban. Egyik a szembesülés, a szabályozás, a fordulat, a stabilizálás, a térnyerés, a jövőépítés problémakörét (a funkcionális feladatokat), a másik az egyes szövetkezetek, ágazataik, maga a szövetkezeti rendszer keretei közötti cselekvést (a lokális aktivitást) taglalja. A kettő elméletileg tökéletesen fedí egymást, egyik a másiktól következik. Gondolati egység és rendszerszemlélet érvényesül a projektben.

Üzenetet közvetít, ajánlásokat fogalmaz meg azok számára, akiket a külső és belső bajok szorongatnak, védekezésre kényszerülnek, válaszokat

terveznek, cselekvésbe kezdenek. Segíteni kíván abban, hogy a gyengék erősebbé váljanak, a jók jobbak legyenek.

Értelmezést feltételez az autonómia (az önrendelkezés) és a szövetkezeti jogalkotás, tágabban az állami szerepvállalás kérdésköre. Mint ahogy a fentebb vázolt funkcionális és lokális cselekvés csak nézőpont szerint különül el egymástól, ugyanúgy a szövetkezetek önszervező tevékenysége (működése), illetve az állami szabályozás együtt alkot egészet. A vonatkozó kapcsolatrendszerben az állami dominancia azonban meghatározónak tűnik. Ugyanis a szabályok határolják körül a szövetkezetek formális mozgásterét, viszont a szabályozott szervezetek töltik ki (jól, vagy rosszul) a deklarált jogi kereteket. A siker, vagy a kudarc szempontjából a keret és a tartalom így, vagy úgy egységet alkot.

Alapkérdés tehát az, hogy az állami szabályozáshoz milyen szövetkezeti aktivitás kapcsolódik? Vagy fordítva: a szövetkezetek és közös szervezeteik működését az állam milyen keretfeltételek között szabályozza? Ez utóbbi esetben fundamentális tétel a szövetkezeti jelleg, a nemzedékek által felhalmozott közös vagyon, a demokratikus működés és vezetés érvényesítésének **törvényi** (alapszabályi) védelme. E garanciákat a projekt nemcsak általában, hanem tételesen is rögzíti, ösztönzi az öntevékenység, az öngondoskodás és a támogatás összehangolását a szövetkezeti autonómia keretei között.

Végezetül: a „háttér anyag” lényegét illetően nem valamifajta tudományos „feladvány.” A projekt valójában operatív cselekvésre buzdít. Az újrászerveződést ajánlja, s véghezviteléhez érvanyagot kínál. A „Nemzeti Vidékstratégia (NVS) és a végrehajtásának keretprogramját, a Darányi Ignác Tervet ebben a minőségében egészíti ki.

Kérjük mindazokat, akiket a szövetkezeti ügy bármilyen formában érint, merítsenek a felkínált forrásból.

F a r k a s T a m á s s k.
Országos Szövetkezeti Tanács
Elnöke

B a r t u s P á l s k.
Szövetkezeti Kutatási Alapítvány
Elnöke

**„Ha a fecske a levert fészket
ismét újra és újra tudja
rakni, s legfölebb az
üldözésen okulva, más eresz
alatt keres védelmet,
rommá dőlt életterv, vagy
vesztett vagyon miatt miért
csüggedjen el éppen az
ember, aki egyedül bír
értelemmel, egyedül hisz a
gondviselésben”**

Kemény Zsigmond

KIHÍVÁSOK ÉS VÁLASZOK A HAZAI SZÖVETKEZETI RENDSZERBEN

A hazai szövetkezeti kép erősen vegyes. A bent lévőknél a menni, maradni kérdés, a kintieknél leginkább a tartózkodás munkál, noha a kényszer erőteljesen célszerűsíti az összefogást. A jelenségben a szövetkezeteken belüli és kívüli okok halmozottan fejeződnek ki.

Számos közösség sorsa pecsételődik meg gyakorta, míg velük egy időben új szövetkezetek alakulnak, s tartósan is talpon maradnak. Igen differenciált és ellentmondásos a szövetkezeti ügy.

A hányatott közelmúlt a szövetkezetek mostani jelenében, mint cseppben a tenger tükröződik.

A vázolt projekt újratekintést: az önszervezés, az együttműködés és az állami szerepvállalás intézményesített összekapcsolását szorgalmazza.

Az agrárpolitika, a birtokpolitika, a birtokszerkezet (a földhasználat), az EU támogatás és a szövetkezet-szervezés gyakorlati kérdéskörére az összeállítás nem tér ki. Bevonásuk meghaladná a szorosán vett szövetkezeti téma tárgyalásának kereteit.

Szembeállítás, fordulat, stabilitás, térnyerés, jövőépítés. Ezek a vezérelvek, cselekvési irányok és változatok alkotják a projekt pilléreit.

A háttéranyag minőségét és értékét az jelzi vissza, hogy az mennyiben és milyen módon járul hozzá a mai holtpontról való kilábaláshoz.

Hatástalannak bizonyulnak a javallatok akkor, ha az érdekeltek: a szövetkezeti közösségek, a szövetkezésben esélyt remélők, a felelős állami tényezők közbömbösek maradnak.

Széchenyi István „Hitel” c. munkájában a jövő intézményeként szól a szövetkezetekről. A XIX. század végén Károlyi Sándor gróf, a hazai szö-

vetkezés vezér alakja úgy véli: **„a haszonszerzésre túlságosan koncentráló kapitalizmus és a haszonszerzésre képtelen szocializmus között van egy működőképes forma, ez a szövetkezet.”** Az értelmezés mindennemű megközelítésben „középre állította” a szövetkezetet. Az ideális társadalom-gazdasági formát (harmadik utat) keresők szerint most is megfelel ez a minősítés.

A szövetkezetek meghatározott feladatok elvégzésére létesülő önkéntes társulások. Céljuk a tagok gazdasági tevékenységének előmozdítása, anyagi helyzetük javítása. Ügyvitelüket tekintve a gazdasági társuláshoz (vállalathoz), személyi oldalukat tekintve viszont a személyi egyesülésekhez állnak közel; lényegükben gazdasági egyesülések.

A szövetkezet nemcsak tulajdoni kategória, nemcsak üzemi kategória, összességük nem is valami külön, sajátos „gazdasági-társadalmi rendszer,” hanem mindig valamely adott társadalom egyik gazdasági-társadalmi egysége.

A szövetkezet társadalmi tartalma függvénye az adott gazdasági rendszernek, a gazdasági környezetnek. Elválaszthatatlan azoktól az üzemi, szervezeti, műszaki, üzemeltetési megoldásoktól, amelyek a szűkebb és tágabb környezetben kialakulnak. A szövetkezés elve és gyakorlata a társadalmi, gazdasági fejlődéssel sehol sem kerülhet ellentétbe.

Károlyi Sándor vélekedése alapján **„a szövetkezetekhez kapcsolódó törekvések egyike az anyagi boldogulás felé mutat, a másik pedig a nemesbült gondolkodást, az önzés fékezését, a közjó és a haza szeretetét hozza magával.”** Erdei Ferenc ugyanerről így nyilatkozik **„minden szövetkezeti mozgalomnak az a lényege, hogy milyen történelmi viszonyok közepette és kik csinálják és milyen célt akarnak vele elérni.”**

Az új szövetkezeti formák a hazai szövetkezésben is jelzik a megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyokhoz való alkalmazkodás követelményét különösen a mezőgazdaság területén és a szociális gazdaságban.

A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége (SZNSZ) által elfogadott és deklarált definíció szerint: „a szövetkezet olyan személyek autonóm társulása, akik önkéntesen egyesültek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi és kulturális szükségleteiket, törekvéseiket közös tulajdonú, demokratikusan irányított vállalat útján valósítsák meg”

A szövetkezetek döntő többsége ma a tőkés vállalkozások és a társadalmi szervezetek közötti tartományban foglal helyet. A verseny szférá-

ban és a szociális gazdaságban egyaránt fellelhetők, s végül egyben **civil szervezetek**.

Megnevezésük (az idők folyamán) gyakorta változott. Már voltak kollektívák; közösségek; gazdálkodó szervezetek, szövetkezeti társaságok, egyesületek. Definiálásuk Európában is változó és ellentmondásos maradt, a legkülönbözőbb jogi szabályozás létezik. Nevezik a szövetkezetet kereskedelmi társaságnak, egyesületnek, sui generis társaságnak (önálló szervezetnek), sőt nevén is nevezik

I. E L Ő K É P

A nyílt szembesülés, az okulás mai kényszere, a közelmúlt káros gyakorlatának meghaladása

A rendszerváltást követően (1992–2006 között) 7 kiemeltnek minősíthető szövetkezeti törvény, s ezeknek számos módosítása lépett hatályba. Egyet az Alkotmánybíróság megsemmisített, kettő alkotmányossági aggályokat vetett fel. Egy időben két általános szövetkezeti törvény párhuzamosan is hatályban volt. A törvénykezés állandóan zajlott. Ebben **a másfél évtizedben több szövetkezeti törvény látott napvilágot, mint az első szövetkezeti törvény cikk megjelenését követő 135 évben**. A törvények egyik évről a másikra „termelték” újra a szövetkezetek létbizonytalanságát. Folyamatossá tették a változtatásokat, ellehetetlenítették a közös vagyon együtttartását.

A háromszori átalakulásokra kényszerítés, a legitimációs válság, a piaci igazodási, a reagálási és a megújulási készség gyengesége következtében a szövetkezetek helyzete megrendült. Számuk 1990-ben 6.781 volt. Az elmúlt 21 év alatt máig 4.401 szövetkezet fejezte be működését. Közülük megközelítően 2.000 gazdasági társasággá alakult át. Továbbá a vonatkozó állami rendelkezés következtében 900 iskolaszövetkezet és 1.780 mezőgazdasági szakcsoport teljes egészében felszámolásra került. Közel 1.5 millióan veszítették el szövetkezeti tagságukat.

Hazánkban (a cégnyilvántartás szerint) 2011-ben 5.300 szövetkezet tevékenykedett. Közülük jelenleg:

1. a tíz országos ágazati szövetségi szövetség (jellegénél fogva) valamelyikének tagja: 95 általános fogyasztási és értékesítési szövetkezet (áfész); 12 diák-, és iskolaszövetkezet; 9 gazdaszövetkezet; 200 hangyaszövetkezet; 514 ipari szövetkezet; 1.150 lakásszövetkezet; 196 mezőgazdasági szövetkezet; 259 szociális szövetkezet; 124 takarékszövetkezet (OTSZ: 105; TЭСZ: 12; egyéb: 7). **Számuk összesen: 2.559;**

- 294 gazdakör és 2..028 gazdasági társaság is tagja valamelyik országos ágazati szövetségi szövetségnek;
- az országos ágazati szövetségi szövetségek tagszervezeteihez összesen 287.100 különféle típusú gazdasági egység kapcsolódik.

2. ágazati országos szövetségekhez nem tartozik: 2.741 szövetkezet. Széleskörű sprektumban folytatják tevékenységüket. Közülük legnagyobb számban az ingatlanügyletek és a gazdasági szolgáltatások, a mezőgazdaság, a kereskedelem, a feldolgozóipar, az építőipar, és a pénzügy területén munkálkodnak. E körbe tartozik további 9 takaré-, és hitelszövetkezet, 148 diák-, és iskolaszövetkezet, valamint a nem szövetségi keretek között működő 45 elismert (bejegyzett) termelői és értékesítő szervezet (TЭСZ), és a 25 termelő csoport (TCS) kisebb hányada.

3. A szövetségek tagjaként és a rajtuk kívül működők aránya (kb.50-50%) az elmúlt tíz évben jelentősen nem változott. Jelenleg 7.622 szövetkezet, gazdakör és gazdasági társaság alkotja a szövetségi rendszer gerincét. Különféle forrásokból nyert adatok alapján a szövetségek tőke állománya (épületek, gépek, egyéb eszközök és más források, stb.) 230 Mrd Ft, árbevételük megközelíti a 800 Mrd Ft-ot, nyereségük több, mint 6 Mrd Ft-ra tehető. A szövetségek tagjainak, alkalmazottainak-, és a hozzájuk közvetlenül kapcsolódó gazdálkodó és egyéb intézmények foglalkoztatottainak létszáma **1 millió 800 ezer főre** tehető. Sorsuk eddigi formálódása a társadalmi demokrácia és a törvényi szabályozás, az önszerveződés, az állami szerepvállalás deficitjéről árulkodik.

A 10 országos ágazati szövetségi szövetség (érdekképviselő) az általuk létrehozott föderáció (OSZT) keretében képviseli és egyezteteti az ágazatukba tartozó szövetségek közös érdekeit.

A hazai szövetségek (meggyengült állapotukban is) megkerülhetetlen társadalmi, gazdasági potenciált képviselnek. A bennük még meglévő szervezeti, személyi, illetve tudástőke és anyagi tartalékok, s az újratér-

melődő lehetőségek hasznosítása **nemzeti ügy**. Az irányadó nemzetközi szervezetek a szövetkezeti normákat deklarálták. A hazai szövetkezetfejlesztéshez korszerű alapot és háttérrel nyújt: 1. „A szövetkezeti alapértékek és alapelvek” (SZNSZ); 2. „A szövetkezetek helyzete és szerepe az új társadalmi, gazdasági irányzatok fényében”; „A szövetkezetek szerepe a társadalmi fejlődésben” (ENSZ); 3. „A szövetkezetek a vállalkozó barát Európában”; „A szövetkezeti társaságok támogatása Európában” (EU); 4. „A szövetkezetek támogatása” (ILO) c. Állásfoglalás.

A nemzetközi normák szellemében történő munkálkodás nemzeti sikert, a tőlük való eltekintés kudarcot valószerűsít:

1. Az elvesztett bizalom helyreállítása

A hazai szövetkezés egészének ügyét intézményesen előmozdító **szembesülés a rendszerváltást követő években nem történt**. Az események hiteles minősítése, az időszerű konzekvenciák levonása nemcsak elvi, hanem gyakorlati igény maradt. Az érintettek sorsában a szövetkezeti közelmúlt zavaros elegyet alkot.

A szövetkezésben kialakult nyomasztó helyzet rendezést sürget. Sokoldalú megközelítésre van szükség. Közülük az első lépés a bizalom helyreállítása irányába történhet. Erre épülhet rá a felgyülemlett (megoldatlan) gazdasági, szövetkezetpolitikai problémák rendezése, a kívánatos jogi környezet kiformálása. A haszonelvű szövetkezetpolitika részeként olyan alapvető folyamatok, (gazdasági esélyek) generálása indokolt, amelyek számottevő tömegek életlehetőségeinek és életkilátásainak javulását ígérik. Középpontban a közösségért való törődés, a munkahelyteremtés ki szélesítése állhat.

E célok több oldalú szövetkezetfejlesztésen alapulhatnak. Feltételezik a közös szellemi tőke, a materiális javak és a magánérdekek összehangolását; a társas-vállalkozás kialakítását; a méltányos támogatási rendszer elveinek újragondolását; a piaci erőfölényt ellensúlyozó hazai vállalkozás szövetkezeti elemeinek kidolgozását az állami irányítás rendszerében. Alapvető érdek, hogy szűnjön meg, vagy legalábbis csökkenjen a kisebb termelők kiszolgáltatottsága a nagyobb integrátorokkal (felvásárló-, feldolgozó-, értékesítő) szervezetekkel szemben.

A változás alapja az összefogás. Az ilyen vállalkozók ma azonban igen szűk kört alkotnak, ezért a szövetkezés határainak kitágítására van szükség.

A társadalmi és a gazdasági fejlesztések stratégiája a szövetkezés kínáلتa lehetőségeket nem hagyhatja figyelmen kívül. Ma a szétzilált állapotában kell stabilizálni és megújítani a szövetkezeti mozgalmat. Ezért (a szövetkezetek megtartó-képességének és vonzásának javulása érdekében) a tulajdonosi fórumok erősítése elengedhetetlen feladat. Az ezekkel összefüggő szabályozási korrekciók az eddigieknél kiszámíthatóbbá tehetik a gyakorlatot.

A szövetkezés korszerű gazdasági és jogi feltételrendszerének formálása az általános társadalmi szükségletekből és a szövetkezeti közösségek érdekeiből indulhat ki. Ha ezek fedik egymást, akkor minden oldalról ösztönző erők, ellenkező esetben súrlódások, szélsőséges esetekben szembeállítások munkálnak az emberi viszonyokban, a szövetkezők minden napjaiban. Nincs ideális állapot. Megfelel a jó kompromisszum.

A perifériára szorult, hátrányos helyzetben élő emberektől az önmagukon való segítséget feltételezni csak korlátozott keretek között lehet. Körükben külső közreműködésre van szükség. Ugyanakkor az öngondoskodás kényszere is egyre inkább erősödik. A két véglet között kell megtalálni azt az utat és formát, amely (mint hasznos kompromisszum) előre visz. Mindkettőt a szövetkezetek foglalhatják kezetbe.

2. A közös sors felismerése és vállalása

A tulajdonosi érdekeltségben rejlő anyagi és szubjektív erő folyamatos mozgósítása; a kellő versenyképesség megőrzése és fejlesztése; az állam által teremtett jogbiztonság, a kedvező jogi környezet szavatolhatja a szövetkezetek társadalmi legitimitását, a piacgazdaságba való beilleszkedésüket, főleg tartós maradásukat. Ezek a jellemzők most is esélyt motiválnak. Külső és belső okok következtében történő meggyengülésük (kisebb és nagyobb térségekben) viszont a szövetkezetek aktivitásának elvesztését, sőt kiiktatódásukat okozzák.

Jelenleg igen tarka ez a kép. Valójában nem mutatkozik kellő gondolkodási és cselekvési összhang az érdekelt partnerek között. Az önszervező helyi (ágazati) aktivitás, illetve az állami szerepvállalás összehangolódását csak a közös sors és érdek vállalása valószerűsíti, ezen az alapon jöhet létre a közeledés. Az átmenet jellege, tartalma és ideje attól függ, hogy az érvényes szövetkezetpolitika, s az ezt konkretizáló szövetkezeti jog, az általános jogi környezet befogadó, támogató vagy elutasító, netán közömbös „magatartást” tanúsít a szövetkezetek irányába.

A következményeket pozitív vagy negatív módon maguk a szövetkezők is felerősíthetik, vagy gyengíthetik. A két oldal viszonya ennél is összetettebb, ellentmondásosabb. Ezzel együtt **az állami dominancia a jellemző**. Mindez azonban nem negligálhatja akár egyetlen szövetkező, egyetlen szövetkezeti közösség önszervező, önsors-építő munkásságát. A közös boldogulásért mindenkinek tenni kell a maga felelőssége alapján, a maga keretei között Kinek-kinek megvan a csakis rá tartozó kötelezettsége és felelőssége.

Arra kell törekedni, hogy a cselekvés alkotó elemei egymást előnyösen erősítsék. A tagság ezt munkájával, a közösségi ügyekben való aktív részvételével, a jogalkotó a kívánatos jogi környezet megteremtésével támogathatja. A különböző előjelű (minőségű) részek mikénti összeadódásából siker, teljesítmény, esetleg kudarc születik.

A szövetkezők jogos elvárása a nyugalom, a biztonság szavatolása, a fejlődési lehetőségeik megnyitása a társadalom, az állam részéről. Ez a szövetkezéshez való társadalmi, gazdasági viszony átértékelésében, a szövetkezetek működésének keretet nyújtó jogi környezet új alapokra helyezésében manifesztálódhat. Lényeges eleme a jogbiztonság és a differenciált (célorientált) pozitív diszkrimináció.

Ha az összefogáshoz megvan a kívánatos gazdasági feltétel, s ehhez egészséges társadalmi közszellem is társul, akkor a szövetkezés eszméje a gyakorlatban az eddigieknél ígéretesebb módon realitássá válik.

II. SZABÁLYOZÁS

A szövetkezeti önrendelkezés és az állami szerepvállalás egységes keretbe foglalása

Áttekintést igényel a szövetkezeti törvénykezés rendszerváltás utáni tapasztalata. A 2011. évi LXXVI. törvénnyel módosított 2004. évi lakásszövetkezeti törvény a mai követelményeknek általában megfelel. A 2006. évi X. (hatályos, általános szövetkezeti) törvény (Sztv.), illetve a törvény felhatalmazása alapján a szociális szövetkezetekkel kapcsolatos 141/2006. (VI. 29) sz. Kormányrendelet, a Közösségi Alapról intézkedő 24/2006. (V. 19) sz. Kormányrendelet, valamint az iskolaszövetkezetek működését szabályozó 123/2006. (V. 19) sz. Kormányrendelet mai követelmények szerinti megítélése, korrekciója vagy visszavonása időszerű feladattá vált. A 2007. évi LI. tv.-vel, illetve a 2010. évi 159. tv.-vel módosított (a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról intézkedő) 1996. évi CXII. törvénnyel **(Hpt.)** szemben módosítási kívánalmak merülnek fel.

A polgári szövetkezés időszakából, az akkori működésből vehetők át mára újból előnyösnek mutakozó szabályozási megoldások. Az SZNSZ által deklarált, a hazai jogrendbe az Országgyűlés 128/2003. (XI. 26) sz. Határozata alapján befogadott nemzetközi szövetkezeti alapértékek és alapelvek, az ENSZ, az EU és az ILO ajánlásainak az új törvényi szabályozásban való következetes érvényesítése elengedhetetlen követelmény:

1. A szövetkezéssel (a szövetkezetekkel) kapcsolatban megrendült bizalom helyreállítása a törvényi szabályozás alapkérdése. Ezt szolgálhatja a szövetkezeti autonómia, az önrendelkezés, a függetlenség, az önkéntes és nyitott tagság, a demokratikus részvétel és az „egy tag–egy szavazat” elvének következetes érvényesítése az Sztv.-ben. További érdek az öntevékeny közösségek védelmének, az egyéni felelősség, a demokratikus tagi ellenőrzés, a **spekuláció elleni fellépés** korszerű szabályozása, a közérdekű feladatvállalás elismerése. A változó szövetkezeti tőke labilitásának ellensúlyozása érdekében az Sztv mondja ki, hogy **a tagsági viszony megszűnéskor a tagnak üzletrésze névértéke és esedékes osztaléka jár, gazdasági társasággá történő átalakuláskor csak a jegyzett tőke vehető figyelembe.** A befektető tagok a taglétszám 10%-át, vagyoni részesedésük (befektetői részjegyük) névértéke a részjegy tőke 30%-át nem lépheti túl.

Az Sztv. rögzítse elvi alapját a célorientált pozitív diszkrimináció alkalmazásának a versenyszférában és a szociális gazdaságban tevékenykedő szervezetek körében. Alapvető igény, hogy a jogalkotó abból induljon ki: a stabilitást és a fejlődést szolgáló (szervezetek közötti) együttműködés, **a nyíltság és szolidáris viszony, a közösségért való törődés törvényi megalapozásához és támogatásához közérdek fűződik.** Megfelelő szintű mértékben (az adózás keretében) ismerje el a törvény a szervezetek szociális célú tevékenységét.

A szervezeti öngazgatást, az önvédelmet, a demokratikus működést széles körben szavatolja az Sztv.! A szakmai, a területi, az ágazati, továbbá a föderatív szervezeti szövetségek (a tagság érdekeinek, s a szervezeti tulajdon védelmének érvényesítéséért) érdemi intézkedések alapjául szolgáló jogosítványokkal kerüljenek felruházásra. Ennek széleskörű alapját a **szervezetek szövetségi tagságának előírása**, a gazdasági társaságok szövetségekben tagként való közreműködésének gazdasági ösztönzése, végül a szövetségeknek gazdaságszervező funkciókkal való törvényi felhatalmazása teremtheti meg.

Az érdekérvényesítés általános kérdéskörében a szervezeti ágazatokat illetően az országos szervezeti szövetségeket, a szervezeti mozgalom egészének tekintetében az Országos Szervezeti Tanácsot jelölje meg az Sztv. jogosult véleményalkotó, javaslattevő, képviseleti szervnek. Új értelmezést és a cselekvés új változatát kell levezetni abból az adaptált szlogenből, hogy: „a szervezeteknek van szövetsége,” illetve „a szövetségeknek van tagsága” Mindkét irányból (sikeres) együttműködésre vannak ítélve.

Ha arra jogi eszköz kínálkozik, s az hatékony lehet, **az Sztv. tartalmazzon motivációkat a szervezeti rendszer egységesebb, összehangoltabb fejlődésének előmozdítására** a hazai és a nemzetközi életben egyaránt. A szaktanácsadást, a tájékoztatást, a szervezeti eszme terjesztését, a szervezeti nevelést, az oktatást és kutatást ezek intézményesített kereteit, mint közvélemény formáló és gazdaságfejlesztő szerveződések a törvényben is deklarálni kell. Célszerű újra definiálni a szociális gazdaság körét, ebben a szervezetek helyét és szerepét, az állami támogatás intézményét, mert jelenleg kaotikus a helyzet, hiányzik a koherencia.

Az új Sztv tartsa meg a szervezetek gazdasági társasággá átalakulásának eddigi szabályait. Ennek „ellentételeként” szerepeljen a gazdasági

társasági törvényben az, hogy a gt-k szövetkezetté is alakulhatnak. A mai viszonyok között ez törvényi közhely marad. A lehetőség realitássá, a formaváltás alternatívává akkor válik, ha a közjó, a közérdek alapján az állam a versenyszférában, illetve a szociális gazdaságban működő szövetkezeteket a törvény (tágabban a szabályozás) keretei között célorientált pozitív diszkriminációban részesíti, ha általa maga a szövetkezeti forma (vállalt demokratikus kötelezettségeivel, összetettebb belső működésével együtt) a más gazdasági szervezetekkel szemben előnyösebb alternatívát kínál.

Olyan Sztv megalkotása szükséges, amely a bevett, általános szabályozási rendelkezések rögzítésén túl szellemében is kisugározza azt, hogy az állam megkülönböztetett módon, a tagok gazdasági részvétele, a különleges, célorientált felelőssége (a közösségért elv) alapján viszonyul a szövetkezetekhez. A társadalom, a gazdaság fontos intézményének, a demokrácia, a civil szerveződés, a munkahelyteremtés költségkímélő és sokoldalú szervezeti keretének tekinti a szövetkezeteket. Az önszegély, a kölcsönös segítség és támogatás elvét, annak a gyakorlatban történő intézményesített érvényesítését foglalja keretbe a törvény! **Teremtse meg jogi feltételét a szövetkezetek alapítását és megerősödésüket támogató szervezet és gazdasági alap, valamint a szélesebb körű szövetkezeti integráció összefogását, irányítását és támogatását biztosító szövetkezeti gazdasági központ létrehozásának.**

2. A takarékszövetkezetek és a hitelszövetkezet speciális működését szabályozó Hpt. is korszerűsítésre szorul. Alapvető cél az, hogy az igen széles kört felölelő lakossági (agrárium, KKV) ügyfélkör helyi kiszolgálását végző szövetkezeti hitelintézetek és üzletgységeik tevékenységét, a hálózatuk bővítését, virulenciájuk fokozását eredményesen szolgálja a módosított Hpt. Kiemelt érdek fűződik ahhoz, hogy: a részjegyek jegyzésére, forgalmára, bevonására; a menedzsment tulajdonosi érdekeltségére; a jogi személyek tagságára; a nyílt tagsági viszony részbeni korlátozására, a kilépés nehezítésére, esetleg tiltására, más oldalról a tagság önérdékű leépítésének visszaszorítására; a hosszú távú vagyonerdekeltség keretében történő vagyon nevesítésre; a különféle típusú átalakulásra; a transzparenciára; a spekuláció elleni fellépésre horderejének megfelelő, kiemelt figyelmet fordítson a jogalkotó.

Az alapításhoz kötött 200 fős minimális létszám, illetve 250 millió forint jegyzett tőke követelménye, továbbá a 15%-os arányú személyenkénti

vagyoni részesedés korlátja maradjon érvényben. A tulajdonrész növelése következtében esetenként ugyanis egy szűk kör (menedzsment, család, más befektetők) kezében összpontosulhat a közös vagyon, s a legkülönbözőbb helyzetek állhatnak elő a prudens működésben. Sérülhet a szövetkezeti jelleg, növekedhet az egyéni érdeken alapuló átalakulás lehetősége. Ez utóbbi ezután is a 2 milliárd forint tőke eléréséhez kötődjön. A részjegy felül felhalmozott vagyon ne kerüljön nevesítésre, illetve bevonásra az átalakulást követő gt.-be. A jogi személyek a tagság létszámának továbbra is (maximálisan) 1/3-os részarányt képviseljék. Hosszabb távon (minden látszatot és ellenérvet meghaladva) a szövetkezeti jelleg csak így tartható fent, csak így növelhető a széleskörű tagsági jelenlét-, és vállalkozói érdek.

Az új szabályozás a takarékszövetkezeti és a hitelszövetkezeti hálózat további erősítését, a tagsági kötődés, illetve a tágabb üzletkör bővítését, a vagyon együttlétét, a menedzsment vagyoni érdekeltiségének új alapokra helyezését szolgálja. A takarékszövetkezeti közösség hosszú távú érdeke az, ha a közös vagyon szövetkezeti körben marad, ha szövetkezeti keretek között kerül egyeztetésre a menedzsment és a tagság érdeke.

Számolni kell azzal, hogy a szövetkezeti jelleg megkopása, a tagsági érdek kiüresedése, a tulajdonosi szerkezet deformálódása a társasági formához vezet. A valóságos helyzetet csak növeli az a körülmény, hogy a mai jogszabályi környezet a társasági átalakulás felé viszi a szövetkezeteket. Egyeséges jövőkép szükséges! Hosszú távon nem a vagyon egészének, vagy egy részének magánosítása az elérendő cél. A nemzedékek által felhalmozott vagyon megőrzése fejezi ki a közösségi érdeket. Ezt a tételt a Hpt., s az új jogi környezet erősítse meg!

3. A kedvezőtlen tapasztalatok célszerűsítik azt, hogy a szövetkezetek szabályozásában mind a szabályozási elvek megalkotásában, mind pedig az Sztv. és a Htp. normatív szövegének kimunkálásában a jogalkotó az érdekelt szövetkezeti szervezetekkel megfelelő módon működjön együtt. **A múltban folytatott gyakorlat jelentős társadalmi, gazdasági károk forrásává vált**, közös érdek fűződik ahhoz, hogy ez a nemkívánatos tradíció megváltozzon a jövőben. **Erősíteni kell a párbeszédet, egyszerűsíteni kell a szabályozást.**

III. F O R D U L A T

A pálya ívének mai szakaszáról mozdulni kell, állandó reagálásra, kellő válaszra van szükség

A hazai szövetkezésben új helyzet alakult ki, új ellentmondások jelentek meg. A szövetkezetek és környezetük kapcsolatában **a piac dominanciája (a szövetkezetek hátrányára) károsan felerősödött.** Társadalmi és civil jellemzőjük, tagi szolgálatuk képessége az előbbiekkal arányban csökkent vagy ellehetetlenült. A közösségi felelősség elve elhalványult. Az „út keresésében lévők” bizonytalanok és bizalmatlanok. **A felelős társadalomszervező erők egy része nem képes vagy nem akarja elfogadni azt, hogy a gazdasági bajok enyhítésének alternatívái a maguk területén a szövetkezetek lehetnek.** Ez a fordulat végrehajtásában bénítóan hat, nincs kellő alternatíva. Kedvezőtlen a társadalmi környezet, hátrányos a jogi és gazdasági szabályozás által kijelölt „játéktér”.

A korábbi folyamatok és a mostani jelenségek károsan fonódnak össze. Ezért új (pozitív) erők kibontakoztatására van szükség. Kialakulásuk feltétele a szövetkezés útjában álló akadályok lebontása. Ez összetett feladat. Tudati és érdek alapú, piaci és hatalmi oldalról motivált. Önkifejező és önszervező képességet igényel, ami akkor működik odaadóan és hatékonyan, ha az emberek hisznek a szövetkezésben, s akarják azt. A demokratikus működés, a döntésekben való érdemi részvétel, a tulajdonosi ellenőrzés, a javak feletti kollektív rendelkezési jogosultság, általában a tartalmas közösségi lét valódi hajtóerő a szövetkezetekben. Valamennyi ma is mobilizálható forrás.

A szövetkezeti forma előnyöket rejt, új minőséget hordoz, sokak vágyát foglalhatja keretbe. A kínálózó helyi, szövetkezetek közötti, ágazati termelési-, anyagi és szellemi szolgáltatási-, feldolgozási-, beszerzési és értékesítési-, tőkehasznosítási lehetőségekkel a gyakorlati együttműködésben élni kell. Nem kevés helyen merítenek e forrásból, jó példával járnak elől, hatásuk mégsem bír átütőerővel, mert az előítélet, a bizalmatlanság, a nyomasztó múlt, nem kevésszer és nem kevés helyen a kevesek diktálta ellenérdek erősebb a régen bevált, avagy az újonnan kínálózó szerveződési forma ígéreténél. Az újkori történések azt a képzetet és való-

ságot ötvözik, hogy a társasági működési forma jogbiztonsága kiszámíthatóbb, a szövetkezetek nem rendelkeznek efféle védettséggel. Ez tapasztalaton alapuló tény. Ennek a hitnek és gyakorlatnak a megváltoztatása elsősorban a szövetkezeteken kívüli világ felé mutat.

A szövetkezetek alapítását és működését szabályozó törvények, az általános gazdasági és jogszabályi környezet, nyomában a közvélekedés változása hozhatja meg a fordulatot. Időszerűek, sürgősek az e téren történő intézkedések. Külön-külön és együtt is tervezni, cselekedni kell.

A hátrányos megkülönböztetés remélhetőleg végképp a múlté. A változások természetes, önfejlődő módon viszont nem következnek be. A folyamat felgyorsítására van szükség. Ennek egyik előfeltétele az, hogy az egyének és a közösségek gondolkodásába, a várakozó magatartásba, az elbizonytalanodott cselekvésbe minden szinten, **a szövetkezeti és az állami életbe egyaránt férközzön be a fordulat végrehajtásának vágya, nyomában új gyakorlat bontakozzon ki.**

1. A tapasztalatokból merítés, jó adaptáció

A múlttal, a jelennel összefüggő szembesülés az érintett szövetkezetekben, a különféle közösségek (tagsági csoportok) körében eltérő reakciókat vált ki. A helyes viszonyulás fordulat keretében történhet meg a mindennapokban, a nagy és a kis ügyekben egyaránt. Az új viszonyulási-, reagálási mód, az arculatváltás formálása, a helyes és hasznos gyakorlat folytatása, a káros, korszerűtlen kiiktatása sokfajta hogyan és módszert feltételez. Az ezekhez kapcsolódó belső dilemmák között három alapvető kérdés feltevése mindenütt és mindenkor időszerű lehet: 1. milyen alapállásból történjen a kiindulás; 2. hogyan foghatók fel a társadalmi és a piaci viszonyok; 3. mik a belső teendők? A tulajdonosi fórumra és testületekre, a választott tisztségviselőkre, a menedzsmentre megkülönböztetett felelősség hárul. **Jó válaszra, még inkább következetes cselekvésre van szükség.**

A külső és a belső viszonyok előnyös összehangolására való állandó törekvés álljon a középpontban! A haszonelvűség célszerűsítheti a tapasztalatokból való merítést. A tőlük való eltekintés, a hibák ismétlése károkat okoz, szövetkezetellenes hangulat alakul ki, diszkriminációban mutatkozik meg. Nyomukban az érintett szövetkezők gazdasági és szociális ellehetet-

lenülése következik be. Meríteni kell a tapasztalatokból, kerülni kell a hibák ismétlődését. A korszerű, újító szellem kibontakoztatásának támogatása mindenütt és minden szinten előnyöket eredményező követelmény. Ez a jelenre vonatkozó fő tanulság. Jó adaptáció és téves értelmezés egyformán előfordulhat. Nyomában a megszűnés, vagy a megújulás és az új szerveződések alakulása jelenleg egy időben, folyamatosan zajlik. Az ezzel kapcsolatos miértek és hogyanok megválaszolása mindig is tét volt, s napjainkban is az maradt. A tapasztalatok feldolgozása, a következtetések levonása, a múlt és a jelen összevetése a kialakult helyzet megítélésében, az újrakezdésben segíthet.

2. A cselekvési vágy erősítése, a fő irány valószínűsítése

Első lépés a pozicionálás, ehhez kapcsolódhat a társadalmi, gazdasági orientáció, a lehetséges utak felvázolása. Abból kell kiindulni, hogy a helyzetet az átmenet uralja. A fő irány kijelölése, legalábbis valószínűsítése alapvető szövetkezeti, ágazati feladat. A mozgás nem hátra, nem is oldalra, csakis előre történhet. A dialógus középpontjába a kihívások és az azokra adandó válaszok állnak. Számbavételük külső szemlélődést, s belső önvizsgálatot igényel. Minden olyan gazdasági szerveződés az átlagosnál nagyobb veszélyben van, amely elszigetelt és „magányos.” A koncentráció, az előnyöket ígérő centralizáció és az integráció kívánatos elegye lehet a legjobb válasz. Az alapvető jellemzőkben kell nagyobbá válni a szövetkezeteknek, aminek serkentője a hatékonyság, a növekedés, mindkettő külön-külön, s együtt is létkérdés.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az erőforrások és a kulturális javak, valamint a szegénység között egyenlőtlenségek és egyre szélesedő szakadékok észlelhetők. A gazdagok és a szegények frontvonala markánsan kirajzolódik. A jelenség mögött a globalizáció, a nemzetközi integrációk létrejötte, ezek dominanciája, a nemzeti kormányok mozgásterének, a társadalom, benne a szövetkezők önszervező erejének beszűkülése is meghúzódik. A folyamat feltartóztathatatlan, marad az igazodás, a létező előnyök hasznosítása és a kiszámíthatóság javítása. Ebben az önszegély, a kölcsönös segítség és a kölcsönös támogatás, a szövetkezeti szolidaritás elve, valamint az állam által preferált munkahelyteremtés nyújtotta lehetőségeik figyelembevételével a szövetkezetek vállaljanak szerepet.

A szövetkezők és az állam mikénti viszonya választóvíznek bizonyul. A gyakorlatban kölcsönösség vagy szembenállás; előremozgás vagy tehetetlenség; leépülés vagy terjeszkedés; kevesek vagy sokak boldogulása válik jellemzővé (valószínűleg) a szövetkezetek keretei között. A szövetkezeti hétköznapiak így tarka képet mutatnak, s nem ritkán feszültségeket motiváló belső ellentmondásokat indukálnak. A kiegyenlítettebb működés fordulatot eredményező folyamatos intézkedésekkel biztosítható. A korrekciók hosszabb távon történő meghatározása vagy rögtönzése az arra illetékes testületek és vezetők hatáskörébe tartozik. **Tervezni és szervezni kell az időszaki lépéseket.**

A piac szükségessé teszi a helyzet mélyreható elemzését, nyomában a fordulatot jelentő intézkedések meghozatalát. A teendők a szövetkezeteken belül, s egymás közötti kapcsolatukban, a szövetkezeti rendszer egészében folytatott párbeszéd és együttműködés keretében munkálthatók ki.

3. A megroppant önszervező erő mobilizálása

A szövetkezeti formával kapcsolatban ma is számos megválaszolatlan kérdés vetődik fel. Ellentmondásos folyamatok közepette érvényesülnek a szövetkezéshez fűződő érdekek. Mik a teendők? Változtatásra van szükség; mivel a szűkebben és a tágabban vett átalakulás kényszere szorongatja a szövetkezeteket. A versenyképesség alapján széles keretek között teljesedjen ki a szövetkezeteken belül, az ágazatokban, s a szövetkezeti rendszerben a megújulás. Kiindulás: **az innovatív helyekre kreatív emberek kerüljenek!**

Számolni kell azzal, hogy a korszerű szövetkezeti szerveződés csak ágazati, területi rendszerében, a „közösben”, együtt csap át új minőségben, ígér sikeres fennmaradást és boldogulást. Az ágazati szövetkezeti rendszerek kooperációja tartalékokat hozhat felszínre, teljesítőképesség-növekedést eredményezhet a hazai szövetkezeti mozgalom egészében. **A belső és a külső adottságok hatékonyabb és sikeresebb összekapcsolására van szükség.** Kiemelt figyelmet érdemel a közhasznú terveket támogató pályázati források bevonása a szövetkezeti fejlesztésekbe. Különösen a foglalkoztatásra, a szolgáltatás bővítésére, a beszerzésre, a termények feldolgozására, értékesítésére irányuló integrációk létrehozása és működtetése vonzhat külső befektetést vagy állami támogatást.

4. Nyitás a szövetkezők felé, esélyfelmutatás

A társadalmi és a szövetkezeti értékek összekapcsolása; társadalmi szövettség meghirdetése; a szövetkezetek középutas pozíciójának megerősítése alapozhatja meg a szövetkezetek legitimációját. Kiemelkedően fontos az állam részéről annak elfogadása, hogy a fejlett polgári társadalmakban a mindenkori hatalom érdekelt a szövetkezésben. A szabadpiaci értékelvűség, valamint a szövetkezeti értékek és alapelvek között nem tehető egyenlőségi jel, a két vonulat számos kérdésben ütközik egymással, összeegyeztetésük (inkább közelítésük) a tőke, a piaci verseny és a profit „emberarcúságának” humanizálódását feltételezi.

Szükséges, hogy az állam olyan új szövetkezeti ideát és cselekvést párosítson egymással, amely esélyt és lehetőséget kínál, s helyes irányba orientálja a közvéleményt. Ennek következetes képviselője kiszámíthatóvá teszi a szövetkezetpolitikát. A tágabb körben is kívánatos társadalom-építés részét képezheti az új szövetkezetpolitika. A boldogulásukat szövetkezeti keretek között keresők minden bizonnyal támogatják az ez irányú helyi és szélesebb körű változásokat.

A fordulat része a társadalom, a gazdaság felé történő széleskörű nyitás. A szövetkezetek lépésváltására van szükség. A legégetőbb kérdések az agrárszférában merülnek fel. Statisztikailag is kimutatható, hogy ehhez az ágazathoz tartoznak a legvirulensebb jogterületek; a vidékfejlesztés, az agrárgazdaság és a szövetkezés összefüggései a jogalkotás széles területeit újszerűen érintik. A kereskedelmi, a pénzügyi vagy a (szélesítendő) szövetkezeti biztosítási rendszer keretei között kialakuló szövetkezeti szerveződések működésének újraszabályozása időszerű feladat. **A munkaerő igényes családi-, és társas gazdaságokat integráló szövetkezetekre építhető a vidék jövője.**

A működési forma és a tevékenység közötti koherencia egyértelműen mutatkozik meg a szövetkezeteken belüli belső állapotok mikénti alakulásában, elsősorban a vagyoni és az elosztási viszonyokban. A jövőben (az eddigiekhez képest) fokozottabb figyelemben részesüljön a szövetkezetekben a tagok által jegyzett vagyoni hozzájárulás után korlátozott tőkekamat érvényesítése; a gazdálkodás során elért eredményekből a tagok részére előnyök nyújtása; a szociális érzékenység fokozása; a tagsági közösségek szélesebb körű támogatása, fejlesztése; a testvérszervezetek közötti együttműködés intézményesítése és erősítése.

Az elkerülhetetlen első lépés a szembesülés, a második a fordulatot eredményező intézkedések végig vitele. Erre épülhet az új szövetkezetpolitika, a szövetkezeti tömegek felé nyitás, esélyfelmutatás azok számára, akiknek a szövetkezeti lét élet-, és munkalehetőséget kínál. A jogalkotó és a végrehajtó hatalom kezdeményezései eredményeként olyan folyamatok generálására van szükség, amelyek számottevő tömegek életlehetőségeinek és életkilátásainak javulását ígérik. A középpontban a munkahely teremtés és a jövedelem-szerzés lehetőségének tágitása áll szövetkezeti kerek között.

5. Fejlesztési szervezet és alap létrehozása

A pályázati rendszerben elérhető források terén nagyobb esély szükséges a szövetkezetek számára. Az integráció támogatása kimagasló szövetkezetpolitikai feladat lehet. A korábbi kényszerű átalakulások okozta bizalomvesztés reparálása (ellensúlyozása) valamennyi érdekelt állami, társadalmi, szövetkezeti szervezet részéről alapvető fontosságú kérdés. Olyan összehangolt intézkedések kívánatosak, amelyek lehetőséget és ösztönzést nyújtanak az összefogással, közös fellépéssel, csekély anyagi forrásaikkal boldogulni akaró szövetkezőknek.

A realitásokon alapuló, érvényesülésre keretet adó, a helyi társadalmi és gazdasági szerveződés számára előnyt nyújtó gazdasági és jogszabályi környezet viheti előre a szövetkezés ügyét. A vonatkozó intézkedések állami, társadalmi érdekérvényesítés, az érdekelttekkel való hathatós együttműködés keretében lehetnek sikeresek. A komplex feladatot állami **fejlesztési szervezet és alap** létrehozása és működtetése a siker reményével koordinálhatja. A szövetkezés megújításában, terének szélesítésében ez valódi fordulat nyitánya lehet. Bizonyíthatja azt, hogy a közpénzek a versenyképesség növelését és a foglalkoztatás bővítését szolgálják szövetkezeti kerek között.

A tagi érdekeltség érvényesülése; a versenyképesség fennmaradása vagy megteremtése; az állam pozitív magatartása szavatolja a szövetkezetek piacgazdaságba való beilleszkedésének sikerét, a korszerű szövetkezeti szerveződések létrejöttét. Ezek együttes állása biztosítja azt, hogy a szövetkezeti közvélemény-formálók, választott testületek, az illetékes állami szervek hiteles nyelven szólhatnak a tagságoz, a szövetkezetek felé orientálódó külső csoportok hoz, őket aktivizálhatják. A „kint és a bent” lévőknél

egyaránt esélyt és lehetőséget kínálhatnak, érvényesíthetik a felelősség a közösségért szövetkezeti alapelveit a helyi közösségekben. A jelenleg sokféleképpen (ellentétesen is) gondolkodó, gazdaságilag és társadalmilag igen differenciált szövetkezők csak ilyen program felmutatásával szólíthatók meg. **A belső működés és a külső kapcsolati rendszer újragondolása szükséges.**

Változtatási kényszer alakult ki, a szövetkezeteket támogató, fejlesztő intézkedések szükségesek. Következmenyükként a helyi kezdeményezés, az egyéni és a közösségi aktivitás virulensebbé válhat. Az ezen nyugvó fordulat végig vitele és folyamatossá tétele megalapozhatja a ma nehéz helyzetben lévő, kedvezőtlen körülmények között működő szövetkezetek társadalmi és gazdasági stabilizálását. Ez utóbbi a jövő záloga, új szövetkezetek tömegesebb alakulásának is példajellegű feltétele. A folyamat az önszervezésen és a helyi felelősségen alapszik.

IV. S T A B I L I Z Á L Á S

A fennmaradás és a folyamatosság biztosítása, a jövőbeni fejlődési esély lehetséges alapozása

A egyensúlyi helyzet elérése és fenntartása fejezi ki a szövetkezetek társadalmi, gazdasági stabilitását. Ezt az állapotukat a szövetkezetek változásuk, reagálásuk és egyéb igazodásuk eredményeként alakíthatják ki. Az adott viszonyokkal való szembesülésből következő mikénti cselekvések építik újra vagy rombolják a szövetkezetek stabilitását. **A stabilitás az egyensúlyi helyzetet fejezi ki.**

A stabil, megújulni és fejlődni képes szövetkezetekben a részjegyet jegyző-, a befektető tulajdonos tagok, a munkavállalók, a fogyasztók közösségi közösséget alkotnak. Benne minden egyes személy, csoport saját helyzete szerint érdekelt a sikeres működésben. A maguk felelősségi körében a vonatkozó törvény és az alapszabály keretei között aktívan részt vesznek az önszervezésben és az önirányításban. A stabil szervezeti állapot vagy annak hiánya (közvetve vagy közvetlenül) megjelenik a szövetkezetek lényeges gazdasági mutatóiban, a belső közéletben, a külső kapcsolatokban egyaránt. A párbeszéd, a kooperatív készség, a másokért való

törődés, az együttműködés mikénti gyakorlata, a teljesítőképesség formálódása, az eredmények alakulása alkotó részét képezi a szövetkezetek stabil társadalmi, gazdasági állapotának vagy hiányának. **A szövetkezetek stabilitása térnyerésük előfeltétele.**

A stabilitás olyan állapota a szövetkezeteknek, amelyet tudatos és célszerű változtatások, ezek alapját képező cselekvések állandósítanak. **Állandóság a folyamatos változások eredményeként, ez a stabilitás.** Feltételezi az alkotó szándék és a képesség, nem utolsó sorban az érdekeltség, az adott szervezet folyamatos karbantartását, a teljesítőképesség szüntelen fokozását, a tagság és a választott vezetőség, a menedzsment hatékony és demokratikus együttműködését. Ellenkező esetben a stabilitás a szervezetben, a működésben és a teljesítményben esetleges, viszonylagos állapot.

A szövetkezetek és szervezeteik társadalmi, gazdasági helyzete, a munkahelyi légkör, a humán feltételek, a tagsági közreműködés ellentétekkel is terhes környezetben formálódik, nem kis hányadban deformálódik. A stabilitás, és annak következménye ezért összetett állapotjelző. A szövetkezetek működése és teljesítményük körültekintő, sok nézőpontot igénylő megítélésen alapulhat:

1. A múltat meghaladó új orientáció

Az érdekelt felek törekedjenek arra, hogy az általuk tulajdonolt szövetkezetek egymást mindenütt és mindenben jól kiegészítsék, piaci körülmények között rendezkedjenek be, közöttük csakis a hatékonyság és a hasznosság, a tagjaik szolgálata alapján bontakozzon ki a vetélkedés. Minden más kifejeződés (magatartás és cselekvés) zavarokat és károkat okoz. **A múltat meghaladó új orientáció alapja a kötetlen párbeszéd,** a felek által elfogadható célok egyeztetése és az előnyökkel kecsegtető közös vállalkozás lehet. Ez az, aminek mentén a különböző típusú szövetkezetek, az ellentétes érdekű szövetkezeti csoportok között saját helyzetük alapján még meglévő vagy esetenként mesterségesen szított szembeállítás oldódhat az egyenlőség és a függetlenség alapján. Mindenki hasznára érvényesülhet a hét szövetkezeti alapelv egyike: a szövetkezetek közötti együttműködés.

A szövetkezeti ágazatokon, a szövetkezeti rendszeren belüli „kézfogás” szükséges, de csak minimális lépésnek tekinthető. Az a fontos, hogy

az együttműködés minden formájának kihasználása irányába történjen érdemi elmozdulás. Ebben, ha az szükséges, a szövetségi szövetségek vezető testületeinek kell megtenni az első lépéseket. Bátorítsák a helyi szervezeteket a gyakorlati együttműködés lehetőségeivel való élésre. E téren mindenütt kínálkozik alternatíva. A siker vagy a kudarc a szervezetek gazdasági és szervezeti stabilizálásában, a piaci szereplésben, a tagság mikénti szolgálatában mutatkozik meg. Ennek hátterében sok esetben az érdekeltséget is magában hordozó demokratikus működés áll. A minőségi és mennyiségi termelés, a termelés és a feldolgozás, a beszerzés és az értékesítés összehangolása, az ezek fundamentumát jelentő vállalkozási és működési formák megteremtése jelenti az igazi kihívást minden szövetségi közösségben. A velük való szembesülés nem kerülhető meg.

A jó válsz (esetenkénti, helyenkénti igények alapján) a külső kapcsolatok revízióját, új alapokra helyezését, a belső szervezeti, szervezési, felelősségi, irányítási rend, a működés egészének a vállalkozásokhoz, a kihívásokhoz igazodó megújítását teszi szükségessé a mindennapok során. Az adott körülmények között célszerűsíthető működési forma mielőbbi kikristályosodását, a stabilitást segítheti az, ha a szövetségi szerveződések: a kooperációk, az integrációk a nemzeti pozíciók szélesebb körű javítására irányuló változtatásokba szervesen illeszkednek.

A folyamat elősegítése érdekében, szükséges, hogy a külső feltételrendszer is változzék. A szövetségi jogrendszer (szabályozás) adjon esélyt arra, hogy a szervezetek a szélesebb körű nemzeti érdekek érvényesülését az eddigieknél jobban szolgálhassák. Ennek szem előtt tartásával olyan gazdasági és jogi keretek kialakítása kívánatos, amelyben a jogszabályok és az ésszerű gyakorlat alapján hiánytalanul érvényesül a nyíltság, a szövetségi autonómia; megvalósul a pozitív diszkrimináció annak érdekében, hogy a szervezetek megfeleljenek tagjaik szükségleteinek. Bátorítva ezzel aktivitásukat, újabb és újabb kezdeményezéseiket, vállalkozásukat annak érdekében, hogy növekedjen a szövetségi tartalékok és a szolidaritási alapok képzésének lehetősége.

Az érdek és a kényszer arra sarkaljon valamennyi szervezetben, hogy önszerveződésükben jobban és bátrabban hasznosítsák a kereteik nyújtotta lehetőségeket. Ezek a szűkebb és a tágabb környezetükben ugyanis (minden negligálás ellenére) ott vannak. A tőlük való eltekintés vagy a mozgástér lebecsülése a könnyebbik válasz, esetenként menekülés a létező bajok, problémák elől. A fennmaradás kicsikarásának, a gyarapodás elérésének a

mostani társadalmi, piaci helyzetben jó eszköze és jó módszere az **alkotó megközelítés, a cselekvő fantázia** (az igazodás, a kezdeményezés) élenkítése.

A stabilitás megteremtésére vagy fenntartására széleskörű, demokratikus keretek között (akár több változatban is) helyi programok készüljenek, olyanok, amelyeket a tagság magáénak érez, kész érte erőfeszítéseket tenni, együttműködni, személyes felelőséget vállalni. Minden nehézség (esetenként a kilátástalanság) ellenére is új irányt kell venni afelé, hogy a szövetkezetek a .demokrácia iskolái, a közös boldogulás keretei maradjanak vagy legyenek mindenütt.

2. Az elvesztett vonzás ellensúlyozása

Az önszervező erő és képesség; az egyén és a közösség érdekének céltudatos követése; az állami akarat minősége és jellege (a kooperáció, a szembeállítás vagy a közömbösség) alakítja mindenütt és minden szinten a szövetkezetekben, az ágazatokban és a szövetkezeti rendszer egészében a felek közötti együttműködés tartalmát és keretét. A konzekvenciák levonása, a megfelelő cselekvés meghatározása, esetenkénti rögtönzése a közösségi akarat, a választott testületek és a menedzsment felelőssége alapján formálódhat.

A belső stabilizációt sok tekintetben a partneri együttműködés egészíti ki. Ez a kettősség erős fundamentumot képez. Ugyanakkor ellentétes folyamatok is zajlanak. Szövetkezeti típusonként, területenként, sőt ágazatonként nagy a változatosság. Helyenként és időnként a közösségi kohézió gyengülése is megmutatkozik, esetenként öngerjesztő formát ölt, sérül az egyenlőség. A többségi elutasítás lehet az ellenszér. Eredményes ez akkor lesz, ha a tagság előtt a jövőformáló szövetkezők újszerű, reális alternatívát mutatnak fel. **Az önszervező, vállalkozó, helyes érdekérvényesítő helyi összefogás alapja lehet a szövetkezetek megmaradásának és fejlődésének.** A valóságos növelést a gazdasági stabilitás folyamatosságát előmozdító tagsági intézmények és normák érvényesítése:

a) a tagság többségi részvételének szavatolása a szövetkezetüket érintő lényeges kérdések eldöntésében;

b) a közös vagyoni nagyobb biztonsággal történő megtartása a tagság kezében és érdekében;

c) a tagsági kezdeményezések szélesítése az egész közösséget érintő kérdésekben;

d) a működési formaváltás szűk személyi érdeken alapuló kikényszerítésének korlátozása, a tételes többségi akarat érvényesítése.

Törvényi és alapszabályi keretek között bátrabban kell támogatni a korszerűsödés irányába ható tervek, vállalkozások érvényesülését. A szabályozás és az önrányítás minőségére utalnak a tapasztalható belső állapotok a helyi közösségekben.

A kívánatos összhang megteremtése, legalábbis közelítése mindenütt, minden szövetkezetben alapvető tagsági érdek. A szokásjog alapján is meghonosodott demokratikus keretek között erre a lehetőségek adottak. A helyes akaratérvényesítés valamennyi érdekelt részéről fáradhatatlan közösségi cselekvést feltételez a szövetkezetekben. Érdemes vállalni a gondokkal, a feladatokkal kapcsolatos párbeszédet, az érdekérvényesítés fontosságának tudatosítását. E téren a választott tisztségviselőknek és a menedzsmentnek különleges a felelőssége.

Az ismert gazdasági nehézségek közepette **csak látszólag gyengült, valójában fokozódott a szubjektum szerepe, az alkotó személyek és csoportok iránti figyelem fontossága.** Ennek felismerése és konzekvens érvényesítése egyik forrása lehet a mezőgazdasági, a „Hangya” szövetkezetek, a gazdaszövetkezetek és gazdakörök, a takaré-, a lakás-, az ipari-, a fogyasztási szövetkezetek közösségi összetartozásának, ágazati és együttes innovatív, üzleti lehetőségeiknek a feltárása, s hasznosítása. Példájuk ösztönzést adjon ahhoz, hogy szaporodjanak a beszerzési és értékesítési, szolgáltatási szövetkezeti tömörülések. Hasonló figyelmet érdemelnek az önelátást biztosító háztáji gazdálkodást, családi gazdaságokat összefogó egyes szövetkezeti integrációk az egyéb termelői kooperációk.

Többségükben ezek azonban még kisméretűek, hiányzik a megfelelő tőkeerő, gyenge az érdek-érvényesítő képességük. Polarizáltak: „szakadozott hálót” képeznek, teljesítő-képességük növelésének kényszere viszont fokozódik. Gazdasági stabilizálódásukra, vele együtt a piacképességük javulására, vállalkozásaik szélesítésére esélyt nyújt a hatékonyság fokozásának minden módja és formája, s a laza kooperáció, a társulás; az integráció; az előnyöket ígérő koncentráció és az észszerű centralizáció.

A szervezetfejlesztés keretei között olyan közösségi milió megteremtésére van szükség, amelyben a tagság életérzése, boldogulása kedvezően

formálódik, igazságosság, demokratikus légkör uralkodik a szűkebb, a tágabb szövetkezeti közösségben.

3. A cselekvési változatok összehangolása

A szövetkezetek együtt szorgalmazzák gazdasági erejük növelését (ideértve a vállalkozói és az ügyintézői képességek fejlesztését). A piachoz való alkalmazkodásuk erősítését; megtakarításaik esélyének bővítését, beruházásaik szélesítését kiemelt, közös feladatként kezeljék és végezzék. Életerős és dinamikus szövetkezeti szektor kialakítására, fejlesztésére; időszaki és tartós munkahelyek létrehozására pályázási keretek között is erőfeszítéseket tegyenek. Kívánatos viszont, hogy az állam preferálja a szövetkezetek közhasznú gazdasági törekvéseit, támogassa a munka terének bővítését, a szövetkezeti mozgalom értékeinek ismertetését a társadalomban. A szövetkezeti rendszer lényegéből, s mai helyzetéből, a szövetkezeti alapértékekből és az alapelvekből fakadó közös követelmények:

- a)** a szövetkezeti forma vonzásának erősítése (különösen a kezdő vállalkozók esetében);
- b)** a pozitív diszkrimináció intézményesítése (elsősorban a társadalmi célok körében);
- c)** a szövetkezeti forma tartósságának támogatása (normatív védekezés a spekuláció ellen);
- d)** a szövetkezeti alapok képzésének serkentése (a stabilitást szolgáló források elkülönítése);
- e)** a szövetkezet versenyképességének fokozása (helyzetbe hozás, esélyteremtés);
- f)** az ágazati együttműködés ösztönzése (termelés, értékesítés, finanszírozás); az integráció (a pályáiv végpontjainak összekötése);
- g)** a másodlagos szövetkezeti formák létrehozása (szövetkezetek szövetkezése);
- h)** a kívánatos életérzés elérésének és fenntartásának motiválása (társadalmi célok követése).

A szövetkezeteket érintő jogi, gazdasági szabályozás, a velük kapcsolatos egyéb állami részvétel bizvást alapozhat arra, hogy foglalkoztatási,

jövedelemszerzési, szociális érdekek fejeződik ki abban, ha a kedvezőtlen körülmények között élő szövetkezők csoportjait a munka világába, a környezeti viszonyokba való beilleszkedésükben erejükhez mérten segítik a szövetkezetek.

A munkához való hozzáférés bővítése, **a szegénység és elhagyatottság mérséklése, az általános kulturális állapot javítása nemzeti ügy**, az e vonatkozású szövetkezeti aktivitás növelése ugyancsak közügy.

A hosszú távú megoldás az lehet, ha az állam a szövetkezetek gazdasági megerősödésének segítségével mozdítja elő tagjaikkal kapcsolatos szociális feladataik szélesebb körű ellátását. Megalapozott igény és érdek az, hogy az illetékes állami szervek támogassák a szövetkezeteket azon teendők vállalásában, amelyek mára szerényre csökkent lehetőségeiken túlmutatnak.

4. A vállalkozási szabadság és a kockázatok egyeztetése

A szövetkezetek összefogásának hajtóereje továbbra is az önszerveződés; az öngazgatás; a demokratizmus; a tulajdonosi ellenőrzés; a javak feletti kollektív rendelkezési jogosultság. Belső aktivitásukat, kohézióikat a piac viszont jelentősen mérsékeli azzal, hogy jelenleg gyenge a versenyképességük, nagybani fellépésük korlátozott, tőkeerejük megosztott, külön-külön nem kielégítő. Egy részük lényegében az út elején áll, kisebbik részük ugyanakkor példaértékű fejlődést mutat. Az élenjárókat széles körben népszerűsíteni kell, különösen a gyengélkedő szövetkezetekben. Ennek bevált gyakorlata a tapasztalatcsere.

E kihalt módszert (a kialakult szükségletek alapján) újra a fejlődés, a megújulás szolgálatába lehet állítani. Meríteni kell a tapasztalatokból:

a) a korábbi alapvető folyamatok a szervezet működésében ma is munkálnak;

b) a kényszer spontánul hat, kellő előre látással azonban tervszerűség léphet a helyébe;

c) a lokális berendezkedés előnyöket és hátrányokat egyformán tartogat, a mérleg nyelve, sajnos, esetenként az utóbbi felé billen;

d) a vagyon, a tevékenység túlnő a helyi „kerítéseken”, mindkettő pozitív jellemzője a nagybaniség és a hatékonyság;

e) a siker összetett képződménynek bizonyul, a külön-külön mért teljesítmény reálisan csak az egész részeként minősíthető;

f) a helyi és a központi döntések követelményévé válik, hogy azok összhangban álljanak, s egymással ne ütközzenek;

g) a kis csoport és a nagy közösség kölcsönös egymásrautaltsága minden területen fokozódik;

h) az „enyém” és a „miénk” csak egymással jó összhangban, együttműködésben lesz több;

i) az üzlet „tisztá játékszabályokat”, kockázatvállalást és bizalmat feltételez;

j) a kereskedelmi tőke a mobilitást, az aktivitást és a kreativitást különösen igényli;

k) a vezetés korszerűsödését, vagy annak hiányát nagy biztonsággal valószínűsíti a hatáskörök megosztásának és gyakorlásának mikéntje.

Ezeket túl is adódik néhány konzekvencia. Többek között az, hogy a decentralizációnak testvérpárjává szegődik a centralizáció. A kettő a tőke hatékony működtetésében, a tevékenység összehangolásában és az érdekek artikulálásában egységet alkot. A helyi „hadállások” minden eszközzel történő erősítése mellett alkalom szerinti vagy hosszabb távú összpontosítás is szükséges ott és akkor, ahol és amikor azt piaci előnyök célszerűsítik. Szervezeti és irányítási racionalizálással kell javítani a működés hatékonyságát, a szövetkezetek stabilitását.

A stabilitás esélyét az a projekt biztosítja, amelyben a résztvevők érzékelik és tapasztalják, hogy az ő vágyaikra, véleményükre is alapoz a jövőkép. Csak a szövetkezetek közötti együttműködés, az erőegyesítés, a szolidaritás valószínűsítheti a közös vállalkozás sikerét.

A vállalkozási szabadság ésszerű kereteinek behatárolása és a várható kockázatokkal való számolás elengedhetetlen követelmény. A megbomlott egyensúly helyreállításában a szövetkezetek a realitásokból induljanak ki. Korlátozott adottságaikon belül keressék megmaradásuk és fejlődésük lehetőségeit. A célszerűsíthető állami támogatást alapul véve növeljék (fő-, vagy mellékprofiljuk tekintetében egyaránt) a verseny-képességüket.

Az általános lehetőségek jobb kihasználása érdekében a termeltetés, a felvásárlás, a feldolgozás és az értékesítés, a szolgáltatás (hitelnyújtás) szférájában jó átgondolt, közös érdekeken nyugvó, közösen tulajdonolt

kooperációkat, együttműködési formációkat hozzanak létre. Ezekre a lépésekre a szövetkezés minden területén, s minden szempontból szükség mutatkozik.

Sok tekintetben az eddigi mozdulatlanság csaphat át a kínálkozó esélyek megragadásába, egy piacosabb gyakorlatba. Ez a szövetkezetek gazdasági stabilitásának lényege, tagsági és lakossági szolgáltatásaik alapja.

5. A tartós-, a rész-, az időszaki foglalkoztatás bővítése

A stabil, a piacon versenyképes szövetkezetek mozgatói lehetnek a munkalehetőségek gyarapításának, a szociális problémák oldásának. Ennek egyik intézményesített keretében az új vidékfejlesztési program válhat. Az igények és a lehetőségek „egyeztetését” az érdekelt állami, társadalmi, szövetkezeti szervek vállalják fel, s a rendelkezésükre álló eszközökkel (a kedvező, stabil, tartós jogi környezet megteremtésével, támogatással és szervezéssel) mozdítsák elő azt, hogy a szövetkezetek szélesebb körben fejlődjenek, hatékonyabban kapcsolódjanak be az ország építésébe:

a) a kistérségi minta-fejlesztésekben (térségi szövetkezeti integrációk keretében) a szolgáltatásokban, az életviszonyok, az életmód formálásában, a szociális feltételek javításában közös összefogásuk alapján kezdeményező és közreműködői szerepkört tölthetnek be a mezőgazdasági, az ipari, a lakás, a kereskedelmi és a pénzügyi szövetkezetek, ehhez megfelelő állami támogatás szükséges;

b) az alapanyagok tárolásában és feldolgozásában, értékesítésében a megfelelő adottságokkal és egyéb feltételekkel rendelkező szövetkezetek szélesebb körben vállalkozhatnak. Az energia növények termesztésébe, a belőlük készíthető üzemanyag előállításába való bekapcsolódásuk által a mezőgazdaságban, tágabb körben a vidéken, közvetlenül vagy közvetetten újszerű foglalkoztatási lehetőségeket nyithatnak meg;

c) a munkaigényes növények termesztésének szélesítésével, leginkább a kistermelők összefogásával a mezőgazdasági-, a gazda-, a „Hanygya”-, a fogyasztási- és a takarékszövetkezetek a termelés integrálásával, a kiadások megelőlegezésével és a termékek értékesítésével, különösen a munkanélküliség sújtotta területeken, **javíthatják az önfoglalkoztatást,**

a fogyasztás bővítését, miközben a maguk piacait is szélesítik. A különféle típusú szövetkezetek egymással újszerű együttműködést alakíthatnak ki;

d) a termelői, a kereskedelmi és a pénzügyi szövetkezeti szerveződések egységes és összehangolt marketing tevékenységük kiépítésével a saját ügykörük piaci igényein túl a mikroszervezeteknek, az őstermelőknek, a vállalkozásra készülőknek is információs bázisává válhatnak vidéken, ott, ahol (az ismert okok következtében) erre a szolgáltatásra különös szükség mutatkozik;

e) a gazdasági és az állami szervek együttműködésük keretében előmozdíthatják azt, hogy a helyi munkaerő tartalékok foglalkoztatására a fővárosból szervezett és támogatott munkakihelyezések történjenek. Elsősorban Dél-Pest, Dél-Heves és Nógrád megye érintett területein működő vagy újonnan alakult helyi munka-szövetkezetekbe, ahol az ipari kiegészítő tevékenységnek, általa **a lokális foglalkoztatásnak korábban nagy hagyományai alakultak ki**. Biztosítani kell annak anyagi, szervezési feltételét, hogy az arra vállalkozó szövetkezetek munkacsoportokat közvetíthesse. Az ingázás könnyítését, elsősorban az utazás kedvezőbbé tételével e térségekben javítani szükséges.

A szövetkezetek társadalmi közreműködésének, ezzel együtt stabilitásuk megőrzésének része lehet az, hogy az elesettek, az újra kezdeni már nem képes, kedvezőtlen körülmények között élők, munkát keresők, vállalkozni szándékozók csoportjait lakóhelyükön vagy működési területükön állami megbízás alapján különféle eszközökkel és módon segítik. Tagjaik körében érvényesítik a kölcsönös támogatás szövetkezeti elvét. Ezzel közérdekű feladatot vállalhatnak át. Ebben az illetékes állami szervek és a szövetkezetek együttes cselekvése hozhatja meg a tartós sikert. **A hangsúly az önmegvalósításra helyeződik.**

Keretprogramok, együttműködési megállapodások rögzíthetik a célokat, biztosíthatják a személyi és anyagi feltételeket annak figyelembevételével, hogy a családi gazdaságok egyéni területre vetítve nagyobb foglalkoztatási kapacitással rendelkeznek, mint a modern technikával felszerelt, hatékonyság és profit orientált nagy gazdaságok. Ez összefüggésből azonban nem lehet levezetni külön-külön a két méretgazdaság előnyét, vagy hátrányát. Mindkét formációra szükség van, mindkettő feltételezi a szövetkezeti összefogást.

6. A rendszerszemlélet érvényesítése

Szervezeti, szervezési és irányítási rendszerüket az önállóság, a felelősség és az érdekeltég növelése alapján racionalizálják főként a mezőgazdaság területén szerveződött szövetkezetek.

A különféle funkciók és tevékenységek decentralizálása mellett hatékonyság-szemponitú centralizálást is hajtsanak végre ott, ahol piaci megoldások kínálkoznak. Hatékonysági forrás lehet többek között a termelő, szolgáltató kapacitásaik, telephelyeik, magtáraik, takarmánykeverő üzemek, gépjavitó bázisaik, más nagy értékű eszközeik, gépeik szélesebb körben történő hasznosítása a beszerzést, a termeltetést és feldolgozást, az értékesítést vállaló, e célra létrehozott szervezetek keretében. A stabilitást szolgáló együttműködési változatok sokféle formája lehetséges (ágazaton belül és ágazatok között) a szövetkezeti rendszerben.

A példák ennek ellenére kevesek. A piaci helyzet, a tagság szolgálata, a szövetkezetek gazdasági stabilitásának megteremtése vagy annak erősítése szükségessé teszi, hogy e téren radikális változások történjenek a szövetkezeti önszerveződés, az együttműködés és az autonómia keretei között. E nagyhorderejű feladat elsősorban szövetkezeti „belügy,” hozzá külső tőke, vállalkozó társulhat.

Ki kell jelölni a közös célokat, a mozgásteret, annak határait. Az új körülmények közötti új kezdeményezésekre és vállalkozásokra van szükség. A közös beszerzés, feldolgozás és értékesítés kínál eddig kellően ki nem használt lehetőségeket. A mezőgazdaság területén tevékenykedő szövetkezetek és a szövetkezeti kereskedelmi szervezetek (ide értve az áfészeket is), keressék és találják meg egymást, lépjenek érdekszövetségre. A takarékszövetkezetek, mint finanszírozó szervezetek, gerjesztői is lehetnek az együttes vállalkozásaiknak. Cél és eszköz: a termelés, az értékesítés s a „pénz” egy rendszerbe szervezése.

A közösségek erőegyesítése: az együttes fellépés, az **öntevékeny összefogás, az érdekérvényesítés megkülönböztetett figyelmet érdemel** a stabilitás fenntartásában. Ezek a kooperációk közvetve vagy közvetlenül megmutatkozhatnak a szövetkezetek belső életében, különösen a munkahelyteremtésben és -bővítésben; az egyéni kezdeményezésben és a kivitelezésben, a rugalmas és gyors reagálásban; az új igények és követelmények

érezékelésében. Tervszerűen és tudatosan számolni kell ezen lehetőségekben rejlő előnyökkel, hasznosításukat szubjektív eszközökkel is támogatni kell. A kooperatív közösséget alkotó öntevékeny sejtek a társadalomban és a gazdaságban egyaránt felértékelődtek. A részmunkaidős önfoglalkoztató munkahelyek létesítése közös szövetkezeti érdek.

E lehetőségekhez a szövetkezeti szervezetek korábban s most is munkáló hagyományaik alapján hajlékonyan igazodhatnak. Többet kell tenni azért, hogy a jelenleg létező vagy kínálkozó belső és külső erőforrások az eddigieknél fokozottabb mértékben segítsék a szövetkezetek stabilitásának megteremtését és megtartását. Összehangolt cselekvésre van szükség. A siker az alapozhatja meg, ha a szélesebb körben érdekeltek, maguk a szűkebben érintett szövetkezetek, valamint a termelői szövetségek, a terméktanácsok és az érdekképviselők az illetékes állami szervek támogatását élvezve kisebb-nagyobb csoportokba szerveződve együtt tesznek egyeztetett és szükség szerint koordinált lépéseket gazdasági és szociális céljaik követésében. A kínálkozó külső lehetőségekből annyi valósul meg, amennyit a belső aktivitás kivált.

V. T É R N Y E R É S

A fő irányba történő expanzió kiszélesítése, a rendszerben lévő tartalékok mozgósítása

A szövetkezeti eszme egyenjogúsága a globális gazdaságban sem vonható kétségbe. Mindig „a létező gazdaság” az alap, ami folyamatosan létező, s egyúttal változó. A szövetkezetek, mint részek, együtt változnak az egészszel, arra hatást is gyakorolnak. A vonatkozó kapcsolatok tendenciaszerűen érvényesülnek. Ebbe beletartozik az, hogy nem mindig időben, s nem mindig arányosan vagy élethűen valósul meg a külső környezet, a belső viszonyok közötti összhang, ezen belül a szövetkezeti alapértékek és alapelvek módosulása úgy, hogy a szövetkezetek fejlődése (versenyképessége, tagsági szolgálata), önálló, önkifejező arculata lehetővé tegye különleges minőségük megőrzését, a külső viszonyokkal való lépéstartást. A szövetkezetek térnyerése változó körülmények között történik, általában szakaszosan valósul meg, időnként cikk-cakkokat is mutat.

A mezőgazdasági-, a fogyasztási-, a lakás-, az ipari-, a szolgáltató-, a feldolgozó-, a kereskedelmi-, a pénzügyi-, a termékpályás-, a beszerző és értékesítő szövetkezetek, a különféle kooperációk, továbbá a szövetkezet jellegű szerveződések: a szociális földprogram, a munkás részvényprogramok ma is jelentős tömegeket szolgálnak. Résztevőiknek munka és életlehetőséget nyújtanak. Mindezzel együtt ismét ki kell építeni a stabilitásra alapozó tényeres mikro-, és makroszintű új kereteit. A vidék gerince a mezőgazdaság!

A belső és külső kezdeményezések, a kínálkozó lehetőségek feltárása, a **közhasznú önszerveződés társadalmi és állami elismerése újszerű közérdekű igényként jelentkezik.** Az erkölcsi támogatás, a pozitív diszkrimináció a szövetkezeti forma vonzónak tételében, életképességének javulásában, tényeresében kiemelt szerepet tölt be.

A változásokra való reagálást; az aktivitás fokozását; az ösztönzés és esélyteremtés szélesítését teszi szükségessé a tényeres kibontakoztatása és tartóssá tétele. Javul a tényeres esélye, ha a megvalósulása érdekében történő cselekvés külső támogatással is párosul, ha érvényesül az állam részéről a **célorientált pozitív diszkrimináció** a versenyszférában és a szociális gazdaságban működő szövetkezetek körében egyaránt:

1. A kihívásokra irányuló időszerű válaszok

A mezőgazdasági, az ipari, az általános és a pénzügyi szolgáltatási, a fogyasztási, beszerzési, értékesítési, és egyéb típusú (ma ágazatonként jelentősebb különbséget mutató) szövetkezetek tényeresének erősítése alapvető kérdés a szövetkezeti rendszerben. A „Hangya-” és a gazdaszövetkezetek, gazdakörök számának szaporítása, tevékenységi profiljuk szélesítése, a termelői és értékesítő szervezetek koncentrációjának gyorsítása ugyancsak időszerű feladat. Megerősödésük a saját tényeresük fokozódását, egyben a szövetkezeti rendszer egészének szélesedését is szolgálja.

Cél és eszköz a kistőkék egyesítése, a gazdasági tevékenység koncentrációja. Az elszigetelt jelenlétet (a helyi önállóság részbeni feladása, fájdalommas lemondások árán is) váltsa fel a lehetséges nagybaniség. Ebben min-

den bizonnal megtérül az önkéntes vállalkozás, a részbeni befektetés. A környezetre, a piacra nyitás szélesítése a feladat.

Az önszegély, a közösségért való törődés, a szolidaritás, elve alapján **a szövetkezetek megújult formában, a tulajdonosi (tagi) érdekeltségre tekintettel támogassák egymást!** A mérce a hatékonyság, a tagi szolgálat. Ez alapon mehet végbe a szövetkezeti rendszerben a verseny és kooperáció, a kivédhetetlen hatások következtében előálló differenciálódás.

Az ágazati szövetkezeti rendszerek együttműködése (amely ma érthetetlenül alacsony szinten áll) tartalékokat hozhat felszínre, teljesítőképesség növekedést eredményezhet a szövetkezeti mozgalom egészében. A bátortalan-ság, a halogató magatartás, a befelé fordulás a stabilitás fenntartását, a térnyerés megvalósítását és szélesítését súlyosan veszélyezteti.

A mezőgazdasági-, ipari-, lakás-, kereskedelmi-, és pénzügyi szövetkezetek keressék együttműködésük lehetőségeit és formáit, az ezekhez kapcsolódó érdekük érvényesítésének módozatait a kistérségi minta-fejlesztésekben. Közös összefogásuk alapján (térségi szövetkezeti integrációk keretében) a szolgáltatásokban, az életfeltételek-, az életmód formálásában, a szociális viszonyok javításában (megfelelő körülmények esetén) ismét kezdeményező és közreműködői szerepkört töltsenek be a szövetkezetek és intézményeik. A kialakult helyzet konszolidálásában a szövetkezetek állami megbízás alapján kapcsolódjanak be, vállalkozzanak. **A szövetkezés válasz és alternatíva lehet.**

A kibontakozás esélyeit javítja az, hogy a kis- és középvállalkozások támogatását (esetenként szóban) az illetékes állami szervek napirenden tartják, erősítik piachoz jutásuk esélyeit. A takarékszövetkezetek egész országot átfogó hálózata (1.800 helyi kirendeltsége) hitelforrást, szellemi és fizikai közelséget jelent a hitelt befogadó célcsoportok, mindenekelőtt a vállalkozó, térnyerésre céltudatosan törekvő szövetkezetek és egyéb szövetkezeti szerveződések, szövetkezeti kötődéssel rendelkező gazdasági társaságok számára. A kérdés és egyben a tét (a szövetkezeti átalakulásban) viszont az, hogy: kik „nyomulnak” előre? Egyesek, vagy csoportok? Egyesek, vagy a tömegek vágya és érdeke teljesül? Mindenki boldogulása fontos. Követelmény viszont, hogy az igazságosság, a szolidaritás, a közösségért való törődés és felelősség érvényesüljön a változások folyamatában.

Az intézményesített belső akarat és érdek alapszabályba illesztése átgondolt döntéseket feltételez. Meghozataluk az esetek egy részében konf-

liktussal is jár. Motivál a többségi és a kisebbségi akarat egyeztetésének sikere vagy kudarca, az egyes tagsági csoportok külön érdeke, a tényleges gazdasági helyzet, s az arra adandó több variációs válasz lehetősége. Ezek összehangolását demokratikus keretek között hozott döntések biztosíthatják. S ha azok megszületnek, akkor következik a nehezebb feladat: a közös összefogáson alapuló cselekvés kibontakoztatása és sikeres végig vitele. A stabilizálódás, az erre épülő térnyerés irányba mozduljanak el a szövetkezetek!

A piaci kihívásokra adandó válaszok a szövetkezetek szövetkezését célszerűsítik. Ennek megjelenési (működési és érdekeltségi) szervezete, a hasznosságnak megfelelően, igen változatos lehet. A tőke és a tevékenység egyesítésének mikéntje szerint, valamint a közös fellépés kínálta előnyök kihasználása alapján határozzák meg az érdekelt szövetkezők a megfelelőnek mutató szervezeti formát. A célszerűsíthető megoldások nemcsak a jelenleg működő szövetkezetek, hanem az ezután alakulók tekintetében is próbakőnek számíthatnak, vonzást vagy taszítást valószerűsítenek.

A közvetlenül érintettek, mindazok, akiknek valamilyen esélyt nyújthat a szövetkezeti összefogás lehetősége, kedvező üzenetre várnak azoktól, akik ma alakítják a szövetkezeti világot hazánkban. Nagy a várakozás és nagy a tét. A továbblépés arra irányuljon, hogy a helyenként és időnként tapasztalható tétovázás a szövetkezetek érdekkörében, a szövetkezeti ágazatokban és a szövetkezeti rendszer egészében gyakorlati cselekvésbe csapjon át, s amennyire az lehetséges, a kívülálló szövetkezni szándékozók körében is erősítsék a szövetkezetek iránti vonzalmat és bizalmat.

2. A megtartó és vonzó képesség növelése

A saját sorsuk megalapozásába és intézésébe, általa az országépítésbe több formában és új módon kapcsolódhatnak be a szövetkezetek. A paletta széles, s a vállalkozói kedv sem hiányzik. Az igények és a lehetőségek (a szövetkezetek és az illetékes állami szakigazgatási szervek között) egyeztetést célszerűsítenek, nyomában, kinek-kinek a kezdeményezése folytán cselekvési változatok (kooperációk) bontakozhatnak ki. Hasznos, ha ennek szellemében az érdekelt mezőgazdasági-, ipari-, szolgáltató-, pénzügyi-, kereskedelmi szövetkezeti szervezetek, a felelős állami szervekkel közösen

szorgalmazzák és támogatják a helyi gazdasági, társadalmi lehetőségek kiaknázását.

Ezek nagy és kis, új és régi keletű, rövid és hosszú távú teendőket egyformán jelentenek. Ide sorolható a munkalehetőség, a foglalkoztatás szélesítése olyan aktivitás keretében, amelyben a tevékenység, a jövedelemszerzés és a fogyasztás a mezőgazdasági szövetkezetek, a családi gazdaságok, a takarékszövetkezetek és a fogyasztási szövetkezetek kooperációja, közös vállalkozása keretében összekapcsolható, általa „megmozdulhatnak” a kihasználatlan falusi porták. Számos időszerű belső feladat is adódik. Többek között:

a) az intézményesített piaci és fizetési körülményekhez való alkalmazkodás rugalmasságának javítása;

b) a megtakarítások esélyének növelése, a fejlesztési orientációk, kooperációk szélesítése;

c) az emberi erőforrások mobilizálása, a szövetkezeti mozgalom értékeinek ismertetése, az oktatás és a képzés együttes alkalmazása;

d) a vállalkozói és az ügyintézői képesség bátorítása és érdekeltségének fokozása;

e) a gazdasági és szociális jólét javulásához való hozzájárulás, a diszkrimináció minden formájának felszámolása.

A cselekvés összehangolható azon az alapon, ha a szövetkezeteknek a társadalomba és a gazdaságba való újszerű bekapcsolódását megkülönböztetett vállalkozásnak tekintik az illetékes állami szervek. Ebben az esetben koordinált együttműködés alakulhat ki, az egyes ágazati állami szervek programjukban számíthatnak a szövetkezetekre, építhetnek rájuk. A bizalom és a vagyoni biztonság megerősítésének előmozdításával segíthetik aktivitásuk fokozódását, a tulajdonosi demokrácia széleskörű kibontakozását és tartóssá válását.

A szövetkezetek önfejlesztő eredeti képességüket ma sem veszítették el. A mostani körülmények között azonban ösztönző feltételek kellene ahhoz, hogy (az új szükségletek alapján) a munkalehetőség; a mellékgazdasági kooperáció; a demokratikus aktivitás; a vásárlóerő-teremtés javuljon a szövetkezetekben. Az összefogásban szövetkezet-, és munkaerő politika, s nem kis részben civil mentalitás fonódik össze, ami egyben állami területfejlesztést és piacépítést is motivál. Megújuló erőfeszítésre van szükség!

3. Az önszerveződés feltételeinek javítása

Az önszervezésen alapuló belső cselekvések arra utalnak, hogy a kialakult viszonyok között, az adott mozgástérbe mi módon rendezkednek be, a lehetőségeiket milyen hatékonysággal aknázzák ki, képesek-e saját térnyerésük megvalósítására a szövetkezők? A változatok sokfélék lehetnek:

a) a kedvezőtlen külső környezeti hatásokat a szövetkezeti belső erőfeszítések, a sikeres cselekvések ellensúlyozhatják, talpon maradás vagy fejlődés az eredmény;

b) a rossz külső feltételek korszerűtlen belső viszonyokkal fonódnak össze, tétovázás, perspektívanélküliség, megkésett cselekvés, helytelen orientáció a jellemző, ezért a stagnálás, a visszacsúszás, netán a felbomlás a következmény;

c) a kínálkozó külső lehetőségek jól kifejeződnek a belső viszonyokban, a szövetkezésben rejlő adottságok csak tovább gerjesztik a folyamatokat, növelik a teljesítőképességet, javul a hatékonyság, önfejlődés és akkumuláció valósul meg.

A külső és a belső okok miatti gazdasági ellehetetlenülés azonban állandó fenyegetettséget jelent. A kockázati tőke taktikai szerepének előtérbe kerülése, nyomában a piaci túlerő, a belső megújulás gyengesége az oka a szövetkezeti pozíciók megrendülésének. **A stabilitás megingása következtében a tétnyerés esélye ideiglenesen vagy tartósan reménytelenné válik.**

A szövetkezeti formában azonban látens, ki nem merített lehetőségek, s szétszóródott tartalékok rejlenek. Ezek összevonása (koncentrálása) a kapitalista nagytőke részbeni ellensúlyát képezheti. Az eredeti (a szövetkezeti alapértékeken és az alapelveken nyugvó) szövetkezeti formához a lehetőségekkel összhangban vissza kell térni. A helyi közösségek gazdasági önrendelkezésének erősítése, az új minőségű közösségi kohézió meghozhatja a remélt belső fordulatot, mindenek előtt a közösségi összetartás erősödését, a teljesítmény növekedését a szövetkezetekben, ágazatukban és egész rendszerükben.

A szükséges eszközökkel és módon az államnak vállalnia kellene a folyamat gyorsítását. Ez az állami szerepfelfogás egyben a területfejlesztés,

a vidék felkarolása, a munkahelyteremtés, a szociálpolitika szférájában mutatkozó kiemelkedő társadalmi célok előmozdítását is szolgálja a szövetkezetek keretei között. A meglévő erőforrások feltárását korszerű cselekvési (fejlesztési) program alapozhatja meg. Ennek részét képező társadalmi, gazdasági szabályozási feltételek sokrétűek lehetnek. A meghatározó tényezők különös figyelmet érdemelnek. Ide sorolható feladat:

- a) a szellemi tőke és a magángazdai érdekek összehangolása a szövetkezeti munkamegosztás lehetőségei alapján;
- b) a társas-gazdálkodás kialakítását elősegítő mobilitási és szelekciós társadalmi, gazdasági folyamatok feltárása;
- c) a méltányos támogatási rendszer elvének újragondolása;
- d) a piaci erőfölényt ellensúlyozó hazai vállalkozói rendszer szövetkezeti elemeinek erősítése;
- e) az önerőre, az önszegélyre alapozó szervezetek sajátos mechanizmusaiából adódó tapasztalatok hasznosítása az állami irányítás rendszerében.

E követelmények a termelés és az értékesítés valamennyi fázisának összehangolásával, a termelők és a fogyasztók szoros együttműködésével teljesíthetők. A „szereplők” ehhez ma is adottak, rendszerré szerveződésükre, érdekközösségük kialakulására jobb esélyt teremt egy átgondolt, új vidékfejlesztési program.

A szövetkezetek felelőssége abban áll, hogy önérdékű, időszerű feladataik végzésének hiányát, mulasztásaikat külső partnereik nem pótolják. Adott esetben a versenytársak lépéselőnyt nyernek, piacokat hódítanak meg, többlet-hatékonyságra és befolyásra tesznek szert. Gyarapodásra, tényleg bővítésére esélytelenné teszik a szövetkezeteket. A szövetkezeti forma, s a közös cselekvés, az együttes fellépés a környezetet kínálta előnyök kihasználására irányuljon a belső anyagi és szellemi erők mobilizálása és sikeres hasznosítása, a külső partnerekkel való együttműködés szélesítése alapján! Tudatában kell lenni annak, hogy az ilyen fajta aktivitás mindig is többséyes volt és az is marad, jó taktikára és stratégiára van szükség.

4. A szövetkezeti keretek sokoldalú tágítása

A szövetkezetek mai belső működésének, külső kapcsolati rendszerének, újragondolása, teljesítőképességének növelése szükségszerűvé vált. Autónómiájuk, függetlenségük egymást támogató együttműködésük, szolidaritási felfogásuk újra értelmezésre szorul. Középpontban a megújulás, a fejlődés és a másokért való törődés áll. Ezek sikerét gazdasági alapjaik mikénti alakulása dönti el. A kilátások egyelőre kedvezőtlenek, inkább hátrányosak. Olyan keretjellegű gazdasági, szabályozási, támogatási intézkedések szükségesek, amelyek a szövetkezeti forma és működés célszerűsége alapján sokféle változatát ösztönzik. Általuk javulhat az önszervező aktivitás, fokozódhat a belső érdekelttség, növekedhet a szövetkezetek teljesítménye, tagsági és lakossági szolgálata.

A mezőgazdasági-, fogyasztási-, takaré-, ipari- és lakás-, illetve egyéb típusú szövetkezetek stabilizálódása, számuk szaporodása, fejlődésük biztosítása érdekében a külső agresszív környezettel ma fokozottan számolni kell. A termelés, a feldolgozás, az értékesítés, a szolgáltatás főbb szakaszaiban, a versenyképességet javító, a tagérintettségén alapuló újszerű **összefogásra, közös fellépésre, határozott cselekvésre kényszerít a jelenlegi helyzet**. Az önszerveződés és a működés külső feltételeinek javulása, együtt ígérhet jövőt a szövetkezőknek. Követni kell a „Hangya” jelszavát: szövetkezésben az erő!

A különféle átalakulások nyomán létrejött gazdasági társaságok és egyéb gazdasági szerveződések szövetkezeti kötődését, s nem kevésbé érdekeit jelzi, hogy egy részük továbbra is szövetkezeti érdekkörben maradt. Ezzel a gazdasági alapú együttműködésben újszerű perspektívák nyílnak meg, különösen akkor, ha azt az általános lehetőségek is ösztönzik. E kooperációk korszerű szövetkezeti formációk és érdekközösségek létrejöttét alapozzák meg, térnyerésre nyílik esély.

A szövetkezetek piacgazdaságba való beilleszkedésének sikerét vagy kudarcát, az új szövetkezeti szerveződések létrejöttét a tagi érdekelttség mikénti érvényesülése; a mikénti versenyképesség; és a mikénti állami magatartás együtt formálja. Tömegmozgalomi jellegüket ugyanakkor az alkalmazkodóképesség; a szövetkezeti alapelvek és értékek; az esélyteremtő működési forma determinálja. Ezek az összetevők ma is kifejezik önmagukat és előnyösen mutatkoznak meg a szövetkezetek demokratikus működésében.

A demokratikus „játékszabályokba,” a mai cselekvésbe és a távlatos gondolkodásba a kor társadalmi, gazdasági kihívásaira adott válaszok épüljenek be, következetes érvényesülésükről gondoskodni kell. Ez esetben az egyes közösségekben új esélyek nyílnak meg, javul a szövetkezetek megtartó és vonzó képessége, tényérés következik be. Az arcukatjavításnak része lehet a jó értelemben vett „befelé” fordulás:

a) a tagi érdekérvényesítés és a kapcsolatépítés, a demokratikus önkormányzat, a belső irányítás, az ellenőrzés hatékonyságának fokozása;

b) a tagok által jegyzett vagyoni hozzájárulás után korlátozott tőkekapital érvényesítése;

c) a gazdálkodás során elért eredményekből a tagok részére előnyök nyújtása;

d) a szociális érzékenység, a tagság közösségi támogatása és annak lehetséges fejlesztése;

e) a testvér-szervezetek közötti együttműködés új alapokon történő továbbfejlesztése a helyi szövetkezeti közösségek virulenciájának, érdeki-fejződésének és egyben maradásának támogatása.

A jelenben döntően **az anyagi lehetőségek hiánya gyengíti a szövetkezetek megtartó-, és vonzóképességét.** Ennek ellensúlyozásához külső támogatásra is szükség mutatkozik a verseny alapú piaci szférában, a szociális gazdaságban egyaránt. A piacon a sikeres versenyzés, a szociális területen az alapítás szerinti szolgáltatás végzése igényel kiemelt figyelmet, kedvező szabályozási környezet kialakítását. Remélhető, hogy ezekhez kapcsolódóan (az érdekelteken túl) a társadalom egészének szemlélete is javul a szövetkezetek megítélésében. Ez stabilitásuk erősödésének, tényérésük szélesedésének, új szövetkezetek alakulásának általános feltétele.

5. A kezdő, új szövetkezetek iránti szolidaritás kiterjesztése

A mezőgazdaságban, az élelmiszer kereskedelemben, valamint az egyéb ipari ágazatokban működő beszerző-értékesítő és munkaszövetkezetekre, különösen a multinacionális vállalatok agresszív kereskedelmi praktikái következtében, erős nyomás nehezedik. A szövetkezés a profitharc és a

globalizáció, a munkanélküliség világában valódi alternatíva lehet a társadalmi bajok orvoslásában. **A szövetkezet-fejlesztés a legolcsóbb és a leggyorsabban megtérülő beruházás.** A felelős állami szervek nyissák meg lehetőségét annak, hogy a szövetkezeti mozgalom az új helyzethez és követelményekhez kezdeményező módon alkalmazkodjon, feltárhassa szubjektív és anyagi tartalékait, vállalkozzon. Ennek előmozdítása érdekében a nemzeti gazdaságpolitika és a gazdasági jogalkotás, valamint a jogalkalmazás részéről kedvező elbánásban részesüljön a szövetkezeti rendszer.

A kitörésre számos alternatíva kínálkozik. A mezőgazdasági termékek szövetkezeti felvásárlása és ipari feldolgozása, valamint piacra vitele (ideértve a biotermékek értékesítését is); a turizmussal kapcsolatos népművészeti ipar, a csökkent munkaképességűek közös üzemi, vagy háziipari jellegű foglalkoztatásának a megszervezése is e körbe tartozik. A képzési-továbbképzési centrumok, egészségügyi, kutatási, tájékoztatási szövetkezeti intézmények (foglalkoztatáspolitikai és egyéb szempontból történő) kialakítása ugyancsak figyelmet érdemel. A különféle integrációk, az újszerű szövetkezeti típusok, közöttük a szociális és a falu szövetkezetek, a modellszövetkezetek, a szövetkezeti klaszterek (szakcsoportok) alakulása eredményezhet előbbre lépést.

A szövetkezetek, mint sajátos vállalatok, mint személyi egyesülések, a tőketársaságokkal szemben megalapozottan tarthatnak igényt állami kedvezményre, állami támogatásra, hiszen céljuk nem a saját tőkegyűjtés, hanem a tevékenységükkel begyűjtött tőkének a visszaosztása azon tagjaik részére, akik gazdasági érdekeiknek megfelelően működnek és ezáltal a piaci egyensúlyt biztosítják. Ezt alátámasztja az a tény is, hogy a tulajdonképpeni haszon a visszaosztás folytán a szövetkezet tagjainak a vállalkozásaihoz áramlik.

E tagi vállalatok, vállalkozások ennek megfelelően fizetik meg az államnak a jövedelemadójukat. Ezt figyelembe véve a kettős adóztatási rendszer elvi elkerülése is amellet szól, hogy a szövetkezeti szektor bizonyos adójóváírásban, adókedvezményben részesüljön a gazdasági társasággal szemben.

Más a helyzet a karitatív, szociális jellegű szövetkezeteknél, ahol az adókedvezményen felül plusz kedvezmény is indokolt. A tevékenység non-profit jellegű és pótlólagos költségáfordítást igénylő, hasznot nem hozó többletkiadások miatt igazságos az, ha az adott közösség (személy) olyan tevékenységet végez, amely után állami szubvenció, egyéb támoga-

tás jár, ahhoz mindenki az egyenlő esélyek szerint jusson hozzá. A szövetkezeti szerveződések őrizték meg sajátos vonásaikat, mivel csak így tudják teljesíteni azon feladataikat, amelyek érdekében támogatásokhoz juthatnak.

Sürgető feladat (a már ágazati rendszerben szerveződött különféle szövetkezeti típusok körén túl) a jelenleg működő kezdő, gazdaságilag gyenge szövetkezetek, egyéb szövetkezeti kezdemények és szerveződések felkarolása, életlehetőségeik és működésük támogatása, önszervezésükre és autonómiájukra alapozott elterjedésük, megerősödésük előmozdítása.

6. A termelői értékesítő szervezetek erősítése

Az elismert (bejegyzett) termelői értékesítő szervezetek (TÉSZ-ek) egy része a „Hangya-” illetve a gazdaszövetkezetek hálózatában szövetkezeti formában, más része gazdasági társasági státusban működik. Szövetkezetek, gazdasági társaságok alapíthatják vagy meghatározott feltételek esetén maguk is kérhetik TÉSZ-ként való elismerésüket. Társulást hozhatnak létre, amelynek termelő csoport (TCS) és a TÉSZ leányvállalata is tagja lehet. A zöldség-gyümölcs termelői értékesítő szervezetekről szóló EK. Bizottságának 1580/2007. sz. Rendelete, valamint a vonatkozó hatályos miniszteri rendelet alapján működnek. **A TÉSZ-ek különböző formákban történő együttműködésének erősítése kiemelt agrárpolitikai érdek.** Fokozni kell árérvényesítő képességüket, erősíteni kell a kereskedelmi láncokkal szembeni értékesítő pozícióikat. Ennek egyik eszköze és módja a nagybani termékpálya lehetséges lerövidítése. Termelés önállóan, vagy kooperációban, értékesítés nagyban, együtt!

A termékpálya, legalábbis mezsgyéje kiformalódott. A fő baj viszont ma sem változik. **A TÉSZ-ek döntő többsége működésük és tevékenységük szinte minden szegmensében „kisméretűek”.** Egyformán jellemzőjük a tőkeszegénység, a megosztottság, az együttműködési készség (a kohézió) gyengesége, s a feladatoknak legjobban megfelelő horizontális vagy vertikális vállalkozás kínálta lehetőségek kihasználásának alacsony foka. A jelenlegi méretükben működésük az elfogadhatónál sokkalta nagyobb kockázattal jár. Mindennemű koncentráció, s a célszerűsíthető centrális ele-

mek erősítése jó „pirula,” talán a betegség gyógyításának eszköze lehet. Tőke-, tevékenység-, és szervezeti egyesítés szükséges!

A piacon a **TÉSZ-ek akkor lehetnek sikeresek, ha jelenlegi piaci részesedésüket erőteljesen fokozzák és koncentrált fellépést valósítanak meg.** Ezzel nagyban hozzájárulhatnak a termelés, a feldolgozás és az értékesítés között megbomlott összhang helyreállításához. Ez kétségtelenül hatalmas erőfeszítéseket feltételez. Rá kell lépniük az ígéretes „termékpályára,” ha szükséges a fájdalmas döntések meghozatalától (a helyi önállóság egy részének átengedésétől) sem lehet visszariadniuk. E tekintetben a beszerző értékesítő szervezetek (a BÉSZ-ek) megalakításával, a közös beszerzésben rejlő előnyök, az állami (EU-s) támogatások hasznosításával pótlólagos forrást mozgósíthatnak.

A beszerzés, a termelés (feldolgozás) és az értékesítés integrációja kínál további erőtartalmat, pozíció-, és versenyképesség javulást. Csakis együtt! Ennek keretében érdemes segíteni azt is, hogy az újraigazodás során a szövetkezetek száma szaporodjon a jogi személyiségű termelői szerveződések körében, hiszen **a szövetkezeti forma a legalkalmasabb a termelőt és értékesítő funkciók egybekapcsolására,** a demokratikus önrendelkezés adta lehetőségek hasznosítására. Ezen belüli alapelv: a termelő maradjon önálló!

Az állami szabályozás ösztönözhet, még inkább sorsdöntő lehet az érdekelt szervezetek szorosabb együttműködése, integrációra való készségük javulása. Ma az utóbbinak a gyengesége az egyik oka annak, hogy a termelői értékesítő szövetkezetek-, és gazdasági társaságok versenypozíciója romlik, talpon maradásuk veszélybe kerül. Az önállóság egy részének (a jobb hatékonyságot és a nagybaniságot eredményező együttműködés érdekében történő) feladása az eddigieknél több sikert ígérhet. A piaci kihívásokhoz való igazodás, a versenyfeltételek javítása a termelői értékesítő szövetkezetek-, és gazdasági társaságok belügye. Határozniuk kell, lépniük kell!

Minden módon ösztönözni kell e mellett azt is, hogy a saját célra történő élelmiszer-termelés, a családi szükségleteken túli helyi (kis piaci) értékesítés a legszélesebb körben beinduljon, mozduljanak meg a falusi porták, fokozódjon az apró parcellákon történő aktivitás, a bolti alapélelmiszer vásárlás „kiváltása” a vidéki népesség újbóli, önkéntes vállalkozásává válják.

7. Esélyteremtő háziipari szövetkezetek létrehozása

A Magyar Iparszövetség érdekeltségébe tartozó gazdálkodó tagszervezet (ipari szövetkezet, új típusú szövetkezet, mikro-, kis-, és középvállalkozás) körébe sorolhatók a háziipari szövetkezetek. Hálózatuk kiterjesztése iránt ma különállóan időszerű szükség mutatkozik.

A rendszerváltást követően szinte teljes egészében feloszlásra kerültek, jelenleg csak néhány működik: 30 ezer foglalkoztatott munkája és az innen kapott jövedelme megszűnt. Többek között a halmozottan hátrányos térségekben élő szövetkezeti tagok és bedolgozó rokkantak, döntő részben nők életlehetősége rendült meg nagyszámban. Munka nélkül maradtak. A mára kialakult helyzet (a realitás, a felelősség a közösségért elv alapján) a háziipari szövetkezetek újjászervezésére inspirál.

A munkahely teremtésének kevés ráfordítást igénylő keretei a szövetkezetek. Ez az általános tapasztalat a háziipari szövetkezetekre is vonatkozik. Alapításuk és működésük sikerességét, főleg tartósságát piacképes termékek előállításával, korszerű, keresett termékstruktúrával és kibocsátással alapozhatják meg. Fontos, hogy mögöttük megrendelők, értékesítési hálózat (boltok), export lehetőségek álljanak.

Számos európai országban jelenleg államilag támogatott bolthálózat biztosítja a háziipari kézműves termékek forgalmát. Ennek a gyakorlatnak az átvétele egy versenyképesebb árképzésben is megmutatkozhat, javulhat a háziipari termékek forgalomképessége. Főleg vidéken találhatók azok az idős kézműves mesterek, akik ismereteiket és tapasztalataikat még átadhatják a megfelelő készséggel rendelkező, érdeklődő fiatalabb nemzedéknek.

Áttekintést igényelnek a vonatkozó ma is érvényes jogszabályok, kedvező jogi környezet kialakítása szükséges. Mindez a helyi és az olyan központi stratégia összehangolásában valósulhat meg sikeresen, amely szolidaritást, állami támogatást is magába foglal. Ez utóbbi alapja az, hogy a munkahelyteremtésre fordított állami kiadások korábban valójában kevés eredménnyel jártak (alacsony hatékonyságúak voltak). Az eddigiek mellett vagy azokat meghaladva **új irányba kell nyitni: egyik változat a háziipari szövetkezetek által kínált lehetőség hasznosítása.**

8. Diák,- és iskolaszövetkezetek hálózatának kiépítése

A rendszerváltást követően elfogadott állami rendelkezés következtében a 90.000 taggal működött iskolai szövetkezeti csoportok fokozatosan megszűntek. A felsőfokú oktatási intézményekben a diákszövetkezetek jelenleg jó működnek, aktívak. Kisebik hányaduk a Diák-Ész Szövetség keretében, nagyobb részük kívül tevékenykedik. Vonatkozásukban a hatályos Sztv. és a 123/2006. (V. 19) sz. Kormányrendelet az irányadó.

Az alsó-, és középfokú oktatási intézményekben a tanuló ifjúság életre neveléshez való hozzájárulás (időszaki munkavállalás) indokolja az iskolaszövetkezetek körének bővítését, rendszerének újbóli kiépítését.

A szövetkezeti eszme és gyakorlat szélesebb körű megismertetése és vállalása érdekében az iskolaszövetkezeti hálózat visszaállításában a helyi szövetkezetek kezdeményező szerepet, közreműködést vállaljanak. Általa az iskolaszövetkezetek a szövetkezeti nevelésének ismét egyik keretei lehetnek az alsó és középfokú oktatási intézményekben.

Az Országos Szövetkezeti Tanács, az ágazati országos szövetkezeti érdekképviseltek, valamint a Szövetkezeti Kutató Intézet időszerű információk közlésével, ismeretanyaggal való ellátással kapcsolódhat be az érdekelt főiskolák, egyetemek szövetkezet-orientált fakultatív képzésébe, a diákszövetkezetek támogatásába. A felnőtt korú tagság bővülésében, a pályaválasztásban és a szakember utánpótlásban, a közmegeítélésben kamatosztól megtérül a szövetkezetek közreműködése. Az újakezdés az oktatási kormányzat pártfogó részvételét (szabályozását), az oktatási intézmények és a szövetkezetek együttes cselekvését feltételezi.

9. A mikro-szövetkezetek felé nyitás

A mikro-szövetkezetek (számszerűségükben) a hazai szövetkezetek közel felét adják. A társadalom és a gazdaság minden területén fellelhetők. Az Sztv. hatálya alá tartoznak. Tagjaik tulajdonosok és egyben munkavállalók. A szövetkezeti értékek és a szövetkezeti elvek, az önkéntesség, a nyitott tagság alapján működnek, civil szerveződések. E kis közösségek leginkább a működési területük perifériáján helyezkednek el, ami számukra hátrá-

nyos állapot, noha nem kis számban korszerű (csúcs) termékek kibocsátói vagy kimagasló társadalmi szolgáltatók. A bennük rejlő többlet lehetőségek kihasználása elsőrendű társadalmi érdek.

A foglalkoztatás iránti igény bővülésével, az otthoni, a távmunka szélesítésével összhangban növekszik szerepük. Kívánatos, hogy e folyamattal párhuzamosan gyarapodjon számuk és hatókörük. A személyes indíttáson túli alapítói kezdeményezők az alapítványok, önkormányzatok, gazdasági társaságok. Térnyerésükkel, hálózattá szerveződésükkel a szövetkezeti rendszert szélesítik és erősítik a mikro-szövetkezetek. A mozaik szövetkezetekhez pótlólagos aktivitás: a kézművesség, a kisipar, a vendéglátás, a turizmus kapcsolódik, színesítik a gazdasági szerkezetet.

Ösztönözni kell őket integrálódásukban, közös társadalmi képviseletük megszervezésében, különféle szakfórumaik létrehozásában, érdekképviseletük felállításában, az országos szövetkezeti föderációhoz csatlakozásukban. Nyissanak feléjük az érintettek (felelősségi körükben) külön-külön, önszervezésük és örirányításuk előremozdításában együtt. **A szerény anyagi ráfordítás és a pótlólagos figyelem meghozhatja a maga gyümölcsét.** Kívánatos az, hogy a munkahely megtartásában és bővítésében, a polgárosodásban, a civil mentalitás erősítésében a mikro-szövetkezetekben dolgozó, ma még befelé forduló kvalifikált, vagy egyszerű szolgáltatást nyújtó társadalmi réteg az ország építésében intenzívebben kapcsolódjon be.

10. A szociális szövetkezetek képességének növelése

Ezek a szövetkezetek a társadalmi, gazdasági munkamegosztásban újszerűen kialakul igények kielégítésére vállalkozó autonóm társulások. A másokért, a közösségért való törődés, a felelősség és a szolidaritás elve, az Sztv. és a 141/2006. (VI. 29) sz. Kormányrendelet alapján működnek. Tevékenységük jellege és célja miatt alapítóik (az önszervező csoportokon túl) jórészt az önkormányzatok lehetnek. Elsősorban **idősek, betegek gondozására, egyéb családi szolgáltatások, kommunális feladatok ellátására, környezetvédelmi és kiegészítő mezőgazdasági munkák végzése vállalkoznak.** A leszakadó rétegek számára történő esélyteremtés növelésével céljaik sok szálon kapcsolódnak össze. Aktivitásuk serkentéséhez,

főleg talpon maradásukhoz, számuk gyarapodásához a jó értelemben vett „fentről” támogatott és megfelelő szintről szervezett közreműködés szükséges.

A szociális szövetkezetek létrehozását és működését szabályozó jogforrások jelenleg csak a minimális feltételt, csak a kezdő lépések megtételét alapozzák meg. A Kormányrendelet vitatott elemeket is tartalmaz. Ilyen a befektető tag és a jogi személy részvételének tilalma a szociális szövetkezetekben. Ezen túl is szükségesnek látszik olyan állami rendelkezés, amely a szóban forgó működési forma elterjesztésével, ösztönzésével, kapcsolatszerzésével összefüggő kérdéseket szabályozza, munkamegosztásra, közös érdekelttség teremtésére ad lehetőséget az érintett szervezetek között.

Gyakorlati igény az, hogy tisztázódjanak azok a jogi szabályozási problémák, melyek ma gátolják a szociális szövetkezetek működését. Így vizsgálat tárgyává kell tenni a befektető tag és a jogi személy tagságának kérdését is a további tiltás fenntartása vagy a korlátozott, a szociális, nonprofit jellegű működéssel még összeegyeztethető, a szociális szövetkezeteknek előnnyel járó megoldás keretei között. A hatályos Sztv.-ben, és a 24/2006. (V. 19.) sz. Kormányrendeletben szabályozott (a szövetkezet által létrehozott) Közösségi Alap, az adókedvezmények, a pályázati lehetőségek e vonatkozásban is felülvizsgálatra szorulnak.

Ki kell szabadítani e nagyszerű szerveződést a formális mechanizmus keretei közül. Bátrabban kell a szövetkezeti rendszer felé fordulni az illetékes szervezeteknek. Közérdek az, hogy az erre a célra előirányzott anyagi eszközök maximális hatékonysággal kerüljenek felhasználásra. A „szociális problematika,” (a szociális szövetkezeteken túl) szélesebb körre is kerüljön kiterjesztésre a szövetkezeti rendszeren belül. Módszer szempontból ez keretbővítést, tartalmilag pedig potenciálnövekedést jelent. Ma a legszegényebb vidéki emberek a legdrágábban vásárolnak (helyben).

11. A szövetkezeti szövetségek szerepkörének bővítése

Az országos ágazati szövetkezeti szövetségek: 1. az Általános Fogyasztási Szövetkezetek és Kereskedelmi Társaságok Országos Szövetsége (ÁFEOSZ); 2. a Magyar Diákvállalkozások Országos Szövetsége (Diák-Ész); 3. a Ma-

gyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége (MAGOSZ); 4. a Magyar Iparszövetség (OKISZ); 5. a Lakásszövetkezetek és Társasházak Országos Szövetsége (LOSZ); 6. a Magyar Termelői Értékesítő és Szolgáltató Szervezetek/Szövetkezetek Együtműködése (HANGYA); 7. a Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ); 8. az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség (OTSZ); 9. a Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége (SzoSzöv); 10. a Takarékszövetkezetek Országos Érdekképviselői Szövetsége (TÉSZ) jogállását jelenleg az egyesülésről szóló 1989. évi II. tv., valamint a szövetkezetekről intézkedő 2006. évi X. tv. határozza meg. Az Országos Szövetkezeti Tanács estében is hasonló a helyzet.

Érdek fűződik ahhoz, hogy klasszikus érdekképviselői tevékenységükön „túlterjeszkedve” a szövetkezetek vállalkozásainak, integrációinak közvetlen és közvetett szakmai támogatásával, szükség szerinti aktív közreműködéssel, koordinációs feladatok végzésével, a kiemelt gazdasági „irányok” menedzselésével az **országos szövetkezeti érdekképviselők** saját ágazatukban és a szövetkezeti rendszerben új gazdaság szervező, tájékoztatói, tanácsadói, oktatási, s egyéb szolgáltatási szerepkört vállaljanak fel. Arra a haszonelvűségekre alapozva, hogy az e fajta kooperatív, szervező teljesítményük eseténként többet ígér a szövetkezeteknek és az országnak, mint az érdekegyeztetésben eddig elért sikereik. Az ágazati koordináció az OSZT keretében valósulhat meg.

Az új szerepkör és a régi megtartása, a kettő egyesítése a szövetkezeti szövetségek működésében fordulatot hozhat, ami a kialakult helyzethez való erőteljesebb igazodásban, általa a tagszövetkezetek hatékonyabb szolgálatában fejeződhet ki. Ez a nyitás és vállalkozás a kedvezményezett (a szövetkezetek) értő, előzetes közreműködése, együttműködése alapján, a bizalom által övezve mehet végbe. A szövetkezetek mindenképpen nyerteseivé válnak a közös gazdasági összefogásnak. Éljenek ezzel a lehetőséggel, kérjék fel közös szervezetüket feladataik kibővítésére, általa újszerű együttműködés kibontakoztatására. A rendszerré szerveződésre, az új érdekközösség kialakulására a szövetségek státuszának (jogállásának), hatáskörük, tevékenységük újra szabályozásával teremtsen lehetőséget a jogalkotó. A módosítás abból induljon ki, hogy a **hazai szövetkezetek esélyei ma még több szempontból gyengék és (a jelenlegi helyzet szerinti állapotban) fokozottan kockázatosak, esetenként romlóak.**

A kiutat az erők összpontosítása; az együttműködés; a közös fellépés; a tőkeegyesítés; a szakosodás; a mennyiségi és minőség termelés, a szolgáltatás összehangolása; az integrált, nagybani értékesítés; a hatékonysági igények érvényesítése jelentheti mindhárom szférában: a szövetkezésben, szélesebb körben a gazdaságban, tágabban a társadalom egészében. E követelmények a szövetkezeti gazdálkodás valamennyi fázisának összehangolásával, a termelők és a fogyasztók együttműködésével, vagyis közös érdekeltégük megteremtésével valósíthatók meg széles keretek között. Az integrálódás nem elcsépejt jelszó, hanem gyakorlati kényszer, nagyobb biztonságot és hasznot ígérő vállalkozás. Ebben a viszonyban új munkamegosztás alakulhat ki, amelybe jól illeszkedhet a korszerűsített országos ágazati szövetkezeti szövetségek közreműködése.

A gazdasági természetű aktivitás fokozása és szélesítése csak kedvező humánfeltételek közepette lehet sikeres. A belső cselekvés hatékonyságát erősítheti az, ha a szövetkezeti eszme terjesztését, a szaktanácsadást, a tájékoztatást, az oktatást és a kutatást, ezek intézményesített kereteit és forrásait a törvényi szabályozás is deklarálja és támogatja. A szövetkezeti humánstratégia keretében ezekhez az országos szövetkezeti szövetségek szakmai irányultságuknak megfelelően kapcsolódhatnak.

Ösztönözzék és szervezzék a helyi lehetőségek feltárását, az alkotó kezdeményezést, a tagság érdekeltégét és szolgálatát érvényesítő szándékok gyakorlati megvalósulását. Kiemelten kezeljék a szövetkezetek közötti (önkéntességen és nyitott tagságon alapuló) gazdasági együttműködést! Ezekben a feladatokban az országos szövetkezeti szövetségek újszerű módon koordináljanak különösen akkor, ha a törvényi háttér is adott.

E célok támogatásával (összhangban a szövetkezeti autonómia sértetlenségének alapelvével) eddig ki nem használt szövetkezeti tartalékok mobilizálhatók. Alapvető fordulatot az érdekelt szövetkezeti és más vállalkozó szervezetek egymás irányába történő mozgásának gazdasági eszközökkel való ösztönzése hozhat. A megváltozott, ellentmondásos **társadalmi, gazdasági környezetbe, s a markánsan változó érdekviszonyokba az országos ágazati szövetkezeti szövetségek (hagyományos és új feladataik ötvözésével) szervesebben és hasznosabban illeszkedhetnek.**

VI. J Ö V Ő É P Í T É S

A folyamatos jelenben formálódó jövőkép, az akadályok lebontása, korszerű cselekvés

A jövő alapozásakor az akadályok lebontására, korszerű cselekvésre helyeződjön a hangsúly! Öntevékeny belső aktivitás; megújulás; valódi tulajdonosi kötődés; az új iránti fogékonyság; **kezdeményező típusú vezetés**; **az előnyöket nyújtó integrációk keretében történő vállalkozás formálja a jövőképet** külön-külön vagy együtt (szövetkezetenkénti célirányos cselekvés szerint).

Az akadályok lebontására, korszerű cselekvésre helyeződjön a hangsúly. A stabilizációra irányuló helyi erőfeszítések arra összpontosítsanak, hogy javítsák a szövetkezetek pozícióját, újabb összefogásra, fejlődésre, új szövetkezetek alakulására ösztönözzenek. A folyamat teljessé akkor válik, ha a szövetkezeti közösségek erőfeszítései a gazdasági és a humán-erő egyesítésében, egymás kiegészítésében, közös vállalkozásban és fellépésben realizálódnak. Összegződésük eredményeként a szövetkezeti rendszerben öngerjesztő folyamatok bontakoznak ki.

A jövő tervezése során megválaszolást igényel az, hogy a gazdasági stabilitás, a fejlődés esélyeinek javítására, a vonzás erősítésére elegendő-e a belső lehetőségek, a megtett erőfeszítések? A meglévő helyzetből történhet a kiindulás. A talpon maradáshoz, a tényéréshez azonban a szövetkezetek számára kedvezőbb társadalmi, gazdasági, jogi környezet kialakulására, a kiszámíthatóság mérlegelésének lehetőségére is szükség van. Mára ezek körvonalai viszont még nem rajzolódtak ki. A jelenlegi állapotokból az ágazatok részeiben, az egyes ágazatok szintjén, a szövetkezeti rendszer egészében együttműködve, csak együtt, sokféle módon összefogva törhetnek ki a kilátástalannak tűnő mai helyzetükből a szövetkezetek:

1. A kölcsönös támogatás és az önszegély érvényesítése

A szövetkezeti ágazatok, amelyek tevékenységük főbb területein előnyösen egészíthetik ki egymást, legújabb történetük során gazdasági együtt-

működésre csak korlátozott körben lépnek. Ennek a gyakorlatnak a fennmaradása aláássa jövőjüket. Az ágazati, az ágazatok közötti gazdasági kohézió minden formája és módja a szövetkezeti szövetségi rendszerben formálisan integrálódott szövetkezeteknek pótlólagos erőforrást kínál. A lehetőséggel kapcsolatos gyakorlati cselekvés időszerűségét fokozza a szövetkezetekben kialakult kedvezőtlen gazdasági helyzet. A szövetkezeteket és ágazati képviselőiket az ismert társadalmi állapotok minden módon ösztönözzék a makroszintű összefogás útjának, módjának keresésére!

A térségi és az ágazati keretek közötti lehetőségek kiaknázására a közös beszerzés; a termékfeldolgozás; az értékesítés; a fogyasztás; a pozíciók építése és a piacbővítés; az integrált finanszírozás tág teret nyújt. A figyelem arra irányuljon, s az új cselekvés abból induljon ki, hogy a fejlődési-, a vonzási képesség esélyének növelése a belső és a külső lehetőségek összehangolását feltételezi. **Újszerű kooperációra van szükség külön-külön is, makroszinten is együtt.** Az ágazatokon belüli vagy az ágazatok közötti közös gazdasági aktivitás anyagi, szervezeti, személyi koncentrációjának létrehozása a szövetkezetek számára létkérdés.

A közös gondolkodás és cselekvés a szövetkezetek kiterjedt, együttes piaci fellépésének, mindennemű nagybani vállalkozásuknak, a jövő építésének korszerű és hatékony hátterét képezheti. Régiós, ágazati tagolásban, ágazatok közötti együttműködésben, a célszerűnek mutató szervezeti formák és érdekeltségi rendszerek, célzott integrációk keretében (tájékoztatási, oktatási, kutatási feladatkörben is) össz-szövetségi szinten támogassák a szövetkezeti pozíciók javulását a rendszerszintű tőkeegyesítő, multifunkcionális összefogást megtestesítő szövetkezeti projektek.

A kíméletlen (a jövőben csak fokozódó) piaci versenyben való helytállás erősítése a kockázatviselés képességének fejlesztését; a döntési, működési, érdekeltségi rendszerbe való jobb illesztést követeli meg a szövetkezetektől. A közösség érdekét szolgáló ágazati vagy ágazatok közötti tudástőke koncentrációja, s igények szerinti megosztása; a szövetkezeti imázs kialakítása és fenntartása differenciált módon támogassa a szövetkezetek törekvéseit, a mai problémák kezelését, a jövő egyengetését. **Hozzáadás történjen mindahhoz, amit az egyes szövetkezetek saját kereteik között elértek, pótlása valósuljon meg mindannak, amit külön-külön elérni nem képesek!**

Egyfelől a munka és jövedelem nélküliek, esélytelenek, szegénységben élők összefogása, másfelől a kistőkével, üzletkörrel rendelkezők szövetke-

zésének sokrétű és formájú ösztönzése elengedhetetlen társadalmi és állami érdek, időszerű feladat. A **kölcsönös támogatás, a kölcsönös segítség** elve a mai pénztelen világban ugyanakkor nem, vagy csak alig működik. Ez a körülmény hátráltatja a szegények szövetkezését. Az **önsegély** elvének érvényesülése a tehetősebb szövetkezők vagy szövetkezésre vállalkozók körében azonban segíti a közösségi összefogást, mivel az induláshoz szükséges fizikai eszközökkel, vagy tőkével, esetleg üzletkörrel, illetve gazdagsággal már rendelkeznek. Esetükben a szövetkezés célja többlet hatékonyság, többlet eredmény elérése.

A kölcsönös támogatás, a kölcsönös segítség, vagyis: **„szövetkezz, hogy a szövetkezet megsegítsen”** elvén alakuló szövetkezés terén csak a helyi aktivitás erőteljes felkeltése, az erre támaszkodó szisztematikus „rásegítés” eredményezett eddig szerényebb körben pozitív változást. Egyelőre e téren még kezdetiek a kilátások. Reményekre jogosít ugyanakkor az, hogy az önsegély, tehát a **„segíts magadon a szövetkezet is megsegít”** elvén alapuló szövetkezés, a polgárosodó rétegek összefogása, döntően vidéken, a mezőgazdaságban, s a vele kapcsolatos tevékenységi területeken, a lakásszövetkezetek körében egyre inkább terebélyesedik. Az eddig elért egyéni pozícióikat megtartva a beszerzési és az értékesítési szövetkezetek pályázati támogatások keretei között együtt növelhetik (egyelőre még szerény) gazdasági erejüket, társadalmi jelenlétüket.

A két „hívó szó” és elv szellemében (ígéretében) történő szövetkezés a jövőben is gyakorlat marad. Az érintettek a legkülönbözőbb társulási, szerveződési, érdekeltségi változatok között, egymást kiegészítve működjenek a hazai szövetkezeti rendszer keretein belül. Ígéretes esélyeket kínálnak a mára kialakult társadalmi, gazdasági viszonyokba illeszkedő, a közösségi összefogás terét bővítő, **a jövő szolgálatába álló új típusú szövetkezetek**. Ezek a szövetkezeti változatok korszerű vállalkozásra adnak szervezeti és működési keretet, a köz személetének kedvező irányú alakítására is alkalmasak most vagy a közeljövőben.

E körben az alapok és a keretek kiformalódtak, a „gyermekbetegségek” azonban őket is sújtják. Hiányzik a tőke, nem kellően koordinált még a különböző jellegű és szintű tevékenység, mindenek előtt a feldolgozás, s az értékesítés. Körükben is kínálóznak sikert valószínűsítő cselekvési változatok, elsősorban a belső viszonyokon belüli racionalizálás, az alacsonyabb szintű kooperáció, az integráció különböző formáinak keretei között.

2. Újszerű változatok az ágazatokban

A ma és a jövő viszonyában a szövetkezeteknek arra a kérdésre kell választ adniuk, hogy **spontán sodródásban együtt vagy rendszerszerű kooperációban együtt?**

A középpontban a szövetkezeti mozgalom minden területére és szintjére kiterjedő korszerűsítés; az együttműködés célszerűsíthető módozatainak és formáinak hasznosítása; az ágazaton belül és ágazatok közötti gazdasági integráció; az egységes szövetkezeti rendszerben fellelhető tartalékok mozgósításának megkerülhetetlen feladata áll. Ezek a teendők lépnek (meg lehet, hogy esetenként „kéretlenül”, azaz kényszerből) **a ma működő szövetkezetek** egyéni és közös programjának középpontjába. Mozgásterületet bővítik az újszerű működési változatok és formációk hálózatukba (ágazatukba) fogadása. A keretek közötti vállalkozások az érintett szövetkezetek számára háttérlehetőséget és bővülést, növekedési esélyt valószínűsítene.

3. A modellszövetkezetek hálózatba építése

Az igazodás nyomán szokatlan kényszer szorít az útkeresésre, **a működés legjobb formájának a kiválasztásában különös érdek munkál.**

Minden működési modell abból az egyszerű kérdésből indul ki, hogy: miként csináljuk jobban, hatékonyabban? **A modellszövetkezetek célzottan kialakított (korszerűsített) szövetkezeti változatok.** A tudás és a készség, a szakosodás, a módszer, az anyagok és eszközök célszerű, ígéretesnek tűnő kombinálása valószínűsíthető meg a modellszövetkezetek keretei között. Mindebben a közös vagyoni felelősség, az ennek alapján történő döntési gyakorlat fejeződik ki. Eredménye a megfelelő működési és érdekeltségi modellváltozat, az a szövetkezeti (cselekvési) keret (forma), amely a kor kihívásaira a legjobb válasznak mutatkozik, a leghatékonyabb összefogást és együttműködést valószínűsíti, reálisnak ígérkező perspektívát kínál. A lehetőség megragadása a mai körülmények között létfontosságúvá válik.

Az adott szövetkezetek belső működési, érdekeltségi és kapcsolatrendszerének a megváltozott viszonyokhoz való igazítása, a kitűzött célok hatékony követése eredményeként hozhatók létre modellszövetkeze-

tek. Bennük új szintézis, általa (a működés minden területén, a szervezet egészében) új minőség formálódik ki. Szaporodásuk nyomán alakulhat ki a modellszövetkezetek hálózata. Ez a hálózat a régi szövetkezeti hálózatban szervesül, annak motorja, önmagának hajtóereje mindaddig, míg reprezentálja előnyét.

A mezőgazdasági, a „Hangya”-, a gazdaszövetkezet, s jórészt az utóbbiakhoz kötődő elismert (bejegyzett) termelési értékesítő szervezet (TÉSZ) hálózatában szervezhetőek modellszövetkezetek. Egyes takarékszövetkezetek számára is működési alternatívát kínál a modellszövetkezet. Alapítói cél és érdek az, hogy a modellszövetkezetekben, az ezek alkotta hálózati rendszerben a tőkekoncentráció; a kooperáció; az integráció; a célszerűsíthető centralizáció; a piaci verseny; a gazdasági növekedés; a hozadék előnyösen kapcsolódjon össze, s általa hatékonyságjavulás következzen be. A demokratikus önrendelkezés és tulajdonosi beleszólás a modellszövetkezetek keretei között is alapvető működési elv.

Ki kell formálni a megfelelő modellváltozatot. Azt a formulát, amely a legjobban megtestesíti az alapító szövetkezők akaratát és szolgálatát, s hosszú távon biztosítja a sikeres működést.

Az új szövetkezeti modellek, még ha azok a legkorszerűbb kifejeződési formák is, egymagukban azonban korlátozott válaszok a karvaly tőke diktálta piaci versenyben, a tagság eredményes szolgálatának fenntartásában és fejlesztésében. Az egyes ugyanis a közösben (együtt) csap át új minőségbe. Ha a sikert valószínűsítő feltételek kedvezőtlenül megváltoznak, az egyensúly felborul, akkor (szövetkezeti) modellváltásra van szükség, s ennek megfelelően módosulhat a hálózati rendszer. Olyan feltételrendszert kívánatos biztosítani, amelyben a modellszövetkezetekben és hálózatukban folyó munka a preferált paraméterekben ígéretesebb, többet hozhat, mint a mellőzésükkel folytatott működés.

4. Beszerzési, értékesítési integrációk létrehozása

Nagyobb számban elsősorban a mezőgazdasági-, a „Hangya”-, és a gazdaszövetkezetek körében mutatkozik nagy szükség a közös érdekeltséget kifejező integrációk létrehozására. Az integráció elvén (a sajátosságokra tekintettel) tovább fejleszthető a takarékok-, és a lakásszövetkezetek egyes csoportjainak a működése.

A piacon kis volument egyenként megjelenítő szövetkezetek a nagyban vállalkozó, diktálni képes, többségben tőkeerős partnerrel szemben minden tekintetben előnytelen helyzetbe kerülnek. A beszerzést és az értékesítést új szervezeti, új érdekeltségi rendszer keretei közé helyezhetik az érintett szövetkezetek. A szállítóknál a korlátozott alkudozás, a terményt, terméket befogadó nagybani vásárlóknál a demonstráció helyett a partnerhez való felnövés, az ugyancsak nagybani megjelenés, egyensúlyteremtés, esetleg a túlsúly elérése lehet a hatékony piaci magatartás.

Megfelelő mennyiség képviselője, jó minőségű áru biztosíthatja a szövetkezetek számára a versenyképességet a beszerzésben és az értékesítésben egyaránt. Erre az adott ágazat, maga a szövetkezeti rendszer ígéretes keretet kínál. A szövetkezetek közötti együttműködésben létrehozott beszerzési és értékesítési szövetkezeti integrációk az eddigi hátrányos helyzetből történő kitörést lehetővé teszik. Elsősorban az élelmiszer ágazatban mutatkozik rendkívül fontosnak a szövetkezeti összefogás szükségessége.

A korszerű piaci magatartás, az érdekérvényesítés sikeres kerete a szövetkezeti integráció (célnak megfelelő) horizontális vagy vertikális változata. Egyik is, másik is előnyt ígér, hiánya azonban nem azonos módon mutatkozik meg. **A horizontális együttműködés elmaradása látens (fedett) hátránnyként épül be a szövetkezetek gazdálkodásába.** A drága, előnytelen beszerzés és értékesítés ugyanis a „kimenetben,” , a nagyobb költségben, a jövedelem csökkenésében, a versenyképesség gyengülésében rejtve jelenik meg.

A vertikális integráció hiányának a következménye látványosabban fejeződik ki. Eladatlan áruk, leértékelt termékek, nyomott áron történő értékesítés a következmény. Az ilyen állapot fennmaradása bizonytalanra teszi a jelent és a jövőt egyaránt. A coop-rendszerben kiépített nagybani beszerzés és értékesítés, a hozzá kapcsolódó érdekeltségi szisztéma az egyes szövetkezeti ágazatokban és régiókban jellegüknek, sajátosságaiknak megfelelő alternatívát kínál.

A vertikális integrációk létrehozásának úttörő szerepét tőkeerős, kiváló vezető gárdával rendelkező szövetkezetek vállalhatják fel. Mind a meglévő, mind az ezután létrejövő szövetkezetek integrációja feltételezi a személyi és tárgyi szükségletek összpontosítását. A ma is működő szövetkezetek jelentős részében, továbbá a velük kapcsolatban álló, belőlük kivált, érdekelt gazdasági társaságokban a szervezeti, személyi, anyagi biztosítékok jórészt rendelkezésre állnak. A személyi és tárgyi tényezőket pa-

rancsszóra azonban tömöríteni nem lehet. Alapos gazdasági mérlegelés révén kialakított program követése teszi lehetővé a közös érdekekre irányuló együttműködés kialakítását.

Az integrációs vállalkozások szélesebb körű kibontakozásához meghatározott szervező munka végzése szükséges. Ez a tevékenység nem nélkülözheti a megfelelő szellemi (tulajdonosi) központból irányított közreműködést. A cselekvési keretek palettája igen széles lehet a mezőgazdaságban működő szövetkezeti ágazatokban. Folyamatosan (évek munkájával) ilyen módon akár a klasszikusnak számító dán termelői-, és értékesítési modell is felépíthető.

A gazdasági szövetség formálását példaadó módon, saját hasznukra kezdjék el az azonos súlycsoportba, az azonos fejlettségi szinten álló legjobb szövetkezetek, hogy jobbak lehessenek. A tapasztalatok alapján azonos vagy egyes körben folytassák mindazok, akik fennmaradási, fejlődési gondokkal küzdenek. A vállalkozó csoportok akár külön-külön, esetleg magasabb fokozatú együttműködésben (szövetkezetek szövetezése) végül is célba érnek, jövőt alapoznak. Kedvező háttér az, hogy a vidékstratégia alapja a szövetkezés.

5. Szövetkezeti multi klaszterek alapítása

A szövetkezeti klaszterek horizontálisan, vagy vertikálisan kapcsolódó, hasonló tevékenységet folytató jogi személyiségű szövetkezetek, szervezetek által létrehozott **szakcsoportok**. A szövetkezeti **multi klaszterek** sokarcú, több profilú, vevőérdekeket teremtő szövetkezetek közötti szerveződések, a tőkeszegény szövetkezetek összefogásának kereteit adják. Egy-egy hasonló tevékenység végzésére alakuló horizontális vagy vertikális alakulatok, nonprofit szervezetek. A beszerző és értékesítési szövetkezetek hálózata különösen alkalmas a szövetkezeti multi klaszterek meghonosítására szinte minden területen.

Ágazati keretek között a szövetkezeti multi klaszterek működtetésének természetes terepe a mezőgazdasági-, az általános fogyasztási és értékesítési szövetkezetek (áfészek) által külön-külön alkotott hálózat. Az áfészek jelentős számban (tevékenységüket illetően) kiüresedtek, ebben a végső állapotukban is értéket és több oldalú esélyt képviselnek, kereteik közé tevékenységet bevinni újszerű vállalkozás lehet. Mindkét szövetkezeti típusba

hatékonyági, piaci okok célszerűsítik a több lábbon állás: többek között a termelés és a feldolgozás, a feldolgozás és az értékesítés, valamennyi esetében a finanszírozás összekapcsolását, vagyis a több lábbon állás kifejlesztését. A szövetkezeti multi klaszterek ígéretes vállalkozásokra biztosítanak működési és érdekeltségi kereteket. A „föld felé fordulás”, az élelmiszer-termelés alapkérdés.

Az önkéntesség és a nyitott tagság szerint vállalkozó szövetkezeti multi klaszterek hálózatot alkotnak a hálózatban. Feladatuk: 1. az integrációba bekapcsolódó családi gazdaságok és együttműködő partnereik által előállított (feldolgozott) termékek szövetkezeti kis és nagykereskedelmi értékesítésre, exportra szervezése; 2. a házkörűli gazdaságok termelésének sokoldalú támogatása, az önfogyasztáson túli piacképes árufelések felvásárlása, feldolgozása, helyi, közületi, körzeti szintű fogyasztásba vonása.

A közös célok alapján a vállalkozó szövetkezetek és kooperáló partnereik között érdekalapú kapcsolat bontakozik ki. Így a ma sok irányba mobilis vásárló közönség jelentős része újra magánbeszállítói, közös vállalkozói, szövetkezeti tulajdonosi fogyasztóvá válik. Jó értelemben vett egymásra utaltság, hasznos szimbiózis formálódik.

A tevékenység összefogásának keretei a termelői, feldolgozó, értékesítési közös tulajdonú szövetkezeti multi klaszter társaságok. Ezek a családi (a tanyasi)-, a házkörűli gazdaságok, részben a mezőgazdaság, a szövetkezetek számára újrakezdési esélyt teremtenek. Középpontban az érdekelt szövetkezetek mostani profiljának bővítése áll. Új nyitásra, általa számottevő falusi rétegek szervezett munkaalapú mobilizálására, munkahelyteremtésre, s jövedelemszerzésre adódik lehetőség.

A projekt az elmaradott vidéki térségek, a mélyszegénységben élő népességcsoportok életkilátásait javíthatja, (jellegénél és horderejénél fogva) beépülhet az ágazati fejlesztési tervekbe. Általa **kiemelt, nemzeti érdeket szolgáló, nagy ívű vállalkozás kibontakozására nyílik kilátás.**

A szövetkezeti multi klaszterek gondolata sokak számára jelenleg eretnokségnek számít. Túlzott kockázatot, nem vállalható erőfelfejtést vélnek az ügyben, s a tőkehiánnyal hárítanak. Ezzel együtt mind szélesebb körben tudatosul ma már az is, hogy az egyhelyben maradás, az egyhelyben topogás, **az egy lábbon állás (főleg a jövő távlatában) egyre inkább nagyobb kockázattal jár, csakúgy, mint a bátor cselekvés, ez utóbbiban viszont a siker esélye is benne van.**

6. Szövetkezeti regionális klaszterek működtetése

A szövetkezeti összefogás körébe sorolhatók a szövetkezeti regionális klaszterek (**szakcsoportok**). Ezek innovatív tevékenységen alapuló földrajzi koncentrációk. Az alapmodellek (szövetkezetek) által létrehozott képződmények, másodlagos szövetkezetek. Azonos tevékenységet folytató szövetkezetek csoportjainak összefogói, horizontális vagy vertikális alakulatok, nonprofit jellegű, jogi személyiségű szervezetek.

A demokratikus tagi ellenőrzés, a tagok gazdasági részvétele alapján fejtik ki tevékenységüket. A regionális szövetkezeti klaszterekre a „szét-szórta” elhelyezkedő alapítók gyenge innovatív képessége, az elégtelen tárgyi és személyi feltételek, a szakszerűség hiánya miatt mutatkozik újszerű szükséglet a szövetkezés speciális területein. Különösen ott, ahol nagy a tőkeszegénység, jelentős a differenciáltság.

Az azonos tevékenységet kifejtő alapegységek (szövetkezetek) saját elhatározásuk, érdekük alapján, előre feltételezett előnyök elérése céljából hozhatnak létre horizontális vagy vertikális regionális szövetkezeti klasztereket. Ezek az alapítóikat integráló, alulról felépülő szervezetek. Az alapítóktól a termékpályán, de más aktivitásban, az egyes termelési, realizálási, fejlesztési, stb. szakaszokból horizontális vagy vertikális feladatokat vállalnak át és végeznek. Alapítóikat, mint külön-külön állókat összekötik, ellentéteiket egyeztetik, számukra többletet generálnak.

Jó esélyt kínál erre a termelés, a feldolgozás vagy a beszerzés és az értékesítés területén előálló speciális feladatokra vállalkozás, bizonyos tevékenységek egyes mozzanatainak végzése, a „végkimenet” összefogása, ezzel előnyös munkamegosztás megvalósítása. Létrehozásuk és működtetésük a „Hangya”-, a gazdaszövetkezet és az elismert (bejegyzett) termelői értékesítő szervezet (TÉSZ) hálózatában ígér előnyöket. Összefoghatja a pince-, raktár-, tejszövetkezeteket.

Jelenleg kevés és alacsony szintű az ilyen típusú integrációk száma, gyenge a hatásfokuk, hiányzik a tőke, ellentétek és ellenérdekek munkálnak. Az élhető falu szempontjából azért érdemelnek különleges figyelmet a regionális szövetkezeti klaszterek, mert a helyi szövetkezeti szerveződéseknek stabilitási, fennmaradási és fejlődési esélyt biztosítanak azáltal, hogy alaptevékenységük megfelelő részének integrálása révén életképessé teszik őket, munkát, jövedelemszerzést, fogyasztást valószerűsítenek a helyben lakóknak.

7. Európai Szövetkezetek létrehozása

Az Európai Tanács az Európai Szövetkezet (Société Coopérative Européenne: SCE) statutumáról Rendeletet (1435/2003/EK. sz. R.), a munkavállalói részvételről Irányelvet (2003/72 EK. sz. I) alkotott. Mindkettőt hazai törvény (2006. évi LXIX tv.) adaptálta. Az SCE-k olyan szervezetek, amelyeknek működése legalább két tagországra terjed ki. Tagjaik önállóságukat megőrizve belső megállapodás alapján törekszenek gazdasági és társadalmi tevékenységük fejlesztésére. Legalább öt természetes személy lehet az alapító, ha közülük kettő más-más tagállam lakosa. Fúzió vagy létező szövetkezet átalakításával is létrejöhetnek. Jogi személyiséggel rendelkező szupranacionális (nemzetek feletti) társas vállalkozások. Alapításukra a közösségi jog (nem pedig a tagállamok belső jogrendje) biztosít lehetőséget.

Az Országgyűlés által alkotott törvény alapján (a Rendeletben foglalt előírások betartása szerint) **természetes személyek csoportjai és jogi személyek is lehetnek alapító tagok az SCE-ben.** E szövetkezetek sajátossága, hogy más piaci szereplőkhöz képest, eltérő működési alapelveik vannak. Közülük kiemelésre kerül a demokratikus felépítés és ellenőrzés tétele, továbbá a szövetkezetek által elért nyereség tagjaik közötti felosztásáról szóló alapelv.

A tag tulajdonosa és ügyfele is a szövetkezetnek. Az SCE tagjai egyidejűleg fogyasztók, alkalmazottak vagy szállítók, ezen kívül más módon is közreműködhetnek az SCE tevékenységében. A szövetkezeti tagsági jogviszony komplex volta alapján, annak érvényes létrehozatalához a tagok kettős kötelezettséget vállalnak. Egyrészt személyes aktív közreműködésre kötelesek a szövetkezet gazdálkodásában, másrészt a tőkeképzés érdekében vagyoni betétet biztosítanak a szövetkezet rendelkezésére. A vagyoni betét alapján a tagokat ugyancsak megilleti a vagyoni előny azzal, hogy korlátozott mértékű osztalék jár számukra.

A nemzeti határok leépülése, a nemzetközi munkamegosztás kiszélesedése, az élet minden területére kiterjedő közös munkálkodás lehetősége alternatívát kínál a szövetkezetek határokat átívelő, formális összefogására, közös vállalkozására az SCE keretei között. Jelenleg leginkább a kívánatos adottságokkal rendelkező **mezőgazdasági szövetkezetek és társaságok, a fogyasztási szövetkezeti részvénytársaságok és a takarékszövetkezetek**

közül kerülhet ki az európai szövetkezetek hazai alapítóinak köre. A közös vállalkozás a termelés-, feldolgozás-, és értékesítés integrált rendszerének a kialakítására irányul a határokat átívelő együttműködésben. Ennek nyomatékot ad az a tény, hogy a kereskedelemben, a szolgáltatásban, a mezőgazdaságban, a hitelezési, a banki tevékenységben az európai tagállamokban kiemelt szerepet töltenek be a szövetkezetek. Tevékenységük, s egyéb célszerűség határozza meg azt, hogy a szövetkezők mi módon, milyen keretek között valósítják meg összefogásukat.

Az EU-ban megközelítően 300.000 szövetkezet mintegy 4.8 millió munkahellyel működik, befolyásolja és megalapozza közel 140 millió állampolgár (szövetkezeti tag) életlehetőségeit. Az európai országban egy részében a szociálpolitika kereteit is alkotják a szövetkezetek.

8. Faluszövetkezetek előmozdítása

Vegyes feladatok ellátását vállaló gazdálkodó szövetkezeti szervezetek. Alapvető célkitűzéseik a vidéki társadalmi munkamegosztás elhanyagolt, ki nem használt szegmenseiben, az egyéb piaci szükségletek területein tagjaik rendszeres foglalkoztatásának megszervezése, jövedelemhez juttatása. Vállalkozásuk mögött az a közismert felismerés munkál, hogy a növekvő szociális feszültségek, a mély szegénység háttérben döntően a munkanélküliség, a jövedelemszerzés beszűkülése áll. Ugyanakkor **a komplexen értelmezett vidék jelentős, ki nem használt anyagi és szubjektív tartalékot rejt magában.** Alaptevékenységük körébe sorolható:

- a) a falvakban megszűnt, de hiányzó ipari és egyéb szolgáltatás kielégítésére technikai és személyi kapacitás biztosítása;
- b) a települések kommunális feladatainak ellátása;
- c) a szociális gondoskodással kapcsolatos szolgáltatással, elsősorban az idős emberekkel, a betegekkel, a gyermekgondozással, felügyelettel és további speciális személyes igényekkel összefüggő szükségletek kielégítése;
- d) a szélesebb körű környezetfenntartásra, tájgondozásra, kisebb-nagyobb beruházásokba való bekapcsolódás.

Faluszövetkezetek, különféle csoportok és a települési önkormányzatok, alapítványok, társadalmi szervezetek, s egyéb intézmények és szerve-

zódések kezdeményezése alapján jöhetnek létre. Eltérő típusú szövetkezetek szövetkezeteként is működhetnek.

A mezőgazdasági kiegészítő tevékenységgel foglalkozó vidéki emberek egy része kereteik között újszerű módon aktivizálódhat. Önellátó (felleslegértékesítő) tevékenységük szervezettebb körülmények között történhet. Jelentős hányaduk hosszabb távú résztvevőnek számíthat, mert aktivitásuk jövedelem-kiegészítést, hasznossági létet, generációs folyamatosságot eredményez, kinek-kinek a maga helyzete és életlehetősége szerint. Szorosan vett társadalmi, gazdasági érdek fűződik ahhoz, hogy a vidéki emberek (az üzemszerű gazdálkodáson túl vagy amellelt) hasznossági, életmódbeli, életérzés szerinti alapon a földdel és az abból eredeztethető egyéb munkaformákkal, akár hobbi szinten is kapcsolatban maradjanak. Ez a lehetőség sok hátrányuk mellett a városi léttel szembeni előnyük.

A kínálkozó esélyek valóra váltása a faluszövetkezetek programjának fundamentumát képezi. Olyan sokágazatú tevékenységet folytató faluszövetkezeti hálózat kibontakoztatása célszerűsíthető, amely az egyes piaci jellegű tevékenységek ellátása mellett a szociális földprogram keretében kialakult szervezeteket; a vidéken jelentkező helyi közmunkák programjait; az e körben segélyezésre szánt alapokat fokozatosan magába kapcsolhatja. Tevékenységének összehangolására, elsősorban a munkahelyek bővítése, a szociális segélyezés terén szükség mutatkozik. A faluszövetkezetek alapítását, működésük elősegítését az e célból létrehozott alapítvány hatékonyan támogathatná. Szervező, érdekvédői tennivalók ellátása mellett az alakuló faluszövetkezetek cégbejegyzésének előmozdítása, az ezzel együtt járó költségek részben, egészben való átvállalása, a folyamatos működést biztosító kiegyenlítő hitelfedezet garantálása képezhetné az alapítvány teendőit.

9. A tudás, a készség és a tapasztalat hasznosítása

Ma minden szövetkezeti közösségben kényszerfeladattá vált az emberi tényezők fejlesztése. A korszerű tudás, a készség és a képesség, a technika erőteljesen bevonult a termelés és realizálás szférájába. Nagyobb igény mutatkozik az elméleti és gyakorlati szakemberek együttműködésére, az egymástól való tanulásra. Növekszik a fontossága a kreatívan dolgozó szö-

vetkezeti csoportoknak; a rendszeres továbbképzésnek megnőtt a jelentősége a modern technika, ezen belül az informatika területén. A szövetkezeti szervezetek számoljanak ezekkel a körülményekkel, tudatosabban építsenek az emberi erőforrásokra. A választott tisztségviselők folyamatos képzése és továbbképzése a kialakult új helyzetben alapvető feladattá vált. Több képzett munkaerőre van szükség.

Nemcsak a szellemi, hanem a fizikai munkával összefüggésben is mind szélesebb körben terjednek az informatikai rendszerek. A korszerű szakmai tudás, a szellemi potenciál növelése ma különleges gondoskodást érdemel. Hiányuk könyörtelenül differenciál; a jók jobbak, a gyengék rosszabbak lesznek. A lemaradók felzárkózása létérdeknek bizonyul, mert alacsonyabb teljesítményük, esetleges kiiktatódásuk nemcsak a helyi közösségnek, hanem az ágazatnak, magának a szövetkezeti rendszernek is károkat, piacvesztést okoz. Ezekre a fejleményekre a jövőben még inkább figyelni szükséges a szövetkezés minden szintjén és területén egyaránt. Abból kell kiindulni, hogy első helyen maguk a szövetkezők állnak. Korszerű közösségi vezetőkre, s alkalmas, odaadó munkatársakra van szükség. Ez létkérdés, mivel a jó szövetkezeti szakember egyre inkább „hiánycikké” válik. Pótlásuk elsőrendű feladat.

Értelmes, töképezésre hajlamos, korszerűen gondolkodó emberek nélkül egyetlen szövetkezetben sincs tartós boldogulás. Sürgető igény a mindenütt hozzáférhető szellemi tartalékok ésszerű vállalkozásokban és ösztönző érdekltségben való „megkötése;” a személyi feltételek gyorsütemben történő javítása. A pályakezdő, szövetkezetérzelmű fiatal szakemberek felé kell fordulni.

A humántőke pótlólagos erőforrás. Feltárása és mozgósítása kevés ráfordítást, annál több emberi gondoskodást, odafigyelést, helyes munkastílust és munkamódszert, s nem utolsósorban jó munkahelyi légkört, ösztönzést feltételez. Az e vonatkozású gondoskodás a szövetkezetekben, szövetkezeti szerveződésekben, az érdekképviselésekben, s az egész szövetkezeti rendszerben egyaránt folyamatos teendő. A humánráfordítás hasznosulása jórészt az emberi megbecsüléshez kötődik. A szociális párbeszéd mindenütt időszerű feladat.

Az előálló új helyzetben a választott szövetkezeti testületek tagjainak képzése és továbbképzése, a szükséges informálódás a döntéshozói, az ellenőrzési feladataik érdemi ellátásának alapvető feltétele. A tisztségvi-

selők szellemi állapotának rendszeres karbantartásáról folyamatosan gondoskodni kell. A felelős vezetők erősítsék reagáló képességüket, együttműködési készségüket. A szociális problémák, az emberi sorsok megértése támogató közreműködést feltételez részükről. A kényszerfolyamat és a szükség tartósnak ígérkezik. Ezért az olyan reagálás is állandó feladat a szövetkezetekben, amelynek célja a megváltozott viszonyokhoz igazodás. **A szunnyadó szellemi energia felszabadítása, az alkotó fantázia kiteljesítése, a közérdekű cselekvés szélesítése minden szövetkezetben különleges figyelmet érdemel.** A meglévő szellemi adottság igazán csak kedvező körülmények között hasznosul. A sikeres haladás sokoldalú gondoskodást feltételez:

a) a szükségleten alapuló feladat-meghatározás, a tevékenységi struktúra célszerű alakítása elengedhetetlen követelmény;

b) a szervezeti mechanizmus fejlesztése és kívánatos módosítása; a hatáskörök egyértelmű elhatárolása, a felelősség pontosítása, átgondolt megosztása elengedhetetlen követelmény;

c) a feladat és a végrehajtás által indokolt jogkör összehangolása, s az ennek megfelelő szervezeti rend, munkastílus, a termékeny munkahelyi légkör ápolása napi teendő;

d) a rendelkezésre álló humán erőforrások felfrissítése, bővítése és célszerű csoportosítása a feladatokkal, a szervezeti renddel összehangolást tesz szükségessé;

e) a végzett munka, a szövetkezethez való lojalitás értékelése, az eredmények elismerése, a „nemtörődömség” szankcionálása, általában a sikerek és a kudarcok személyes átélése szembesülést feltételez.

A régi módon működni már nem lehet. A szövetkezeti létet is az állandó változás, az igazodási kényszer, a teljesítmény-, és az eredmény szemlélet uralja. Ha a követelmények konzekvens humánreakciót (cselekvést) váltanak ki, akkor a jövőben jó programok születnek, s még inkább hatékonyabb lehet a végrehajtás, az együttműködés. Térnyerés (piacbővülés), fejlesztés az eredmény. A helyi közösségek jobban boldogulhatnak a mára kialakult ellentmondásokkal terhes társadalmi, gazdasági feltételek között működő szövetkezeteikben, az őket befogadó szövetkezeti rendszerben.

VII. VISSZATEKINTÉS

A vázolt projekt keretjellege és lényege, a vízió és a gyakorlat újszerű egyesítése

E háttéranyagban felvetődött kérdések és válaszok a szövetkezeti múlt, jelen és jövő dimenziójából indulnak ki. Mindhárom időzónában ellentmondásos kép alakult ki. Egy bizonyos: a mai helyzet fennmaradása terhes szövetkezeti jelent és kilátástalan jövőt alapoz meg. Hozzá kell kezdeni a gondolati és cselekvési válaszfalak lebontásához első lépésként többnyire a saját portán, s ha ez megtörténik akkor kitarul a cselekvés tere a „szomszéd,” innen tovább az ágazat, majd a szövetkezeti rendszer egésze felé. eltérő nézőpontból megközelítve, de mindig egy irányba tekintve, a projekt a változás: az igazodás és a korszerűsödés esélyének három vonulatát vázolja fel:

egyik: szembesülés; fordulat végrehajtása; stabilizálás; térnyerés; jövőépítés a szövetkezetekben, a szövetkezeti ágazatokban-, és rendszerben (a funkcionális cselekvés);

másik: az önszervező szövetkezeti aktivitás; a szövetkezeti ágazatokon belüli és az ágazatok közötti vállalkozás, illetve az állami szerepvállalás összehangolása (a lokális, szuverén kooperáció);

harmadik: az önkifejező társadalmi szerveződésben (a szövetkezeti mozgalomban) és a szövetkezeti gazdasági rendszerben rejlő különleges lehetőségek hasznosítása (a két nagy erőter egyesítése).

A jelzett **célok és cselekvési változatok** csak nézőpont szerint különülnek el, valójában egymásra épülnek, egyik a másikból következik, azonos irányt és érdeket fejeznek ki. Külön-külön történő megvalósulásuk nyomán az adott szerveződésben önerősödés következik be, összeadódásukban pedig tovább transzformálják a szövetkezetek, a szövetkezeti ágazatok-, a szövetkezeti gazdasági rendszer esélyeit és lehetőségeit.

A háttéranyag stabilitást és kiszámíthatóbb jövőképet vizionál. A jelzett célok követésének hiányában törékeny maradhat a szövetkezeti forma és jelleg, gyengének bizonyulhat a növekedési esély, a szolidaritási aktivitás, kihasználatlan hatékonysági tartalékok mehetnek veszendőbe a rendszeralapú együttműködésben.

Az összeállítás egyes elemeiben, egyes részváltozataiban létezhet per sze ellenérv, más szempontú megközelítés és megoldás. Ezek azonban sem a vázolt taktika, sem pedig a stratégia minőségét, jellegét és fő irányát alap-

vetően nem befolyásolják. Egy szó, mint száz, a merőben más típusú (feltételezett) megközelítésnek és cselekvésnek kétes a mozgástere. Kit szolgálhat a hozadéka? A szorosán vett szövetkezeti ügynek, többek között a közösen felhalmozott vagyron védelmének, a rendszerszemléletű együttműködésnek, az ezen alapuló érdekérvényesítésnek valójában nincs alternatívája, a közösségi érdeken alapuló ésszerűség és szükségszerűség munkál. A fennmaradás, a térnyerés, a jelleg megtartása a tét! Valamennyi szerveződés jelszava (tartós boldogulásának alapja) lehet: szövetkezeti integrációban-, hálózatban-, rendszerben, együtt!

Ez a projekt-változat a közeli szövetkezeti múlt, s a minden értelemben vett eddigi hazai gyakorlat ellenpontja. Centrumában az újraszerveződés áll.

VIII. A J Á N L Á S O K

a szövetkezeteknek, az országos ágazati szövetségeknek és az állami szerveknek

Összefoglalás

A háttéranyag abból indul ki, hogy a szövetkezetek autonóm, önszervező és önirányító közösségek. A társadalomban minden tekintetben „középen állnak.” A gazdaságban sajátos rendszert alkotnak. Lehetőségeik mára erősen megcsappantak, adottságaikat kellő módon és mértékben nem hasznosítják. A szükség az ajtón kopogtat, lépniük kell. A projekt feltételezi, hogy az állam a szövetkezetek megerősödésében, fejlődésében, újak alakulásában érdekeltységét fejezi ki. A versenyszférában és a szociális gazdaságban közöttük célszerű pozitív diszkriminációt alkalmaz, velük partnerségre lép. Ha ezek a fundamentumok adottak, akkor a tanulmányban vázolt rövidebb és hosszabb távú célkitűzések reálisak lehetnek. Az ENSZ által 2012-re meghirdetett „szövetkezés éve” nemzetközi akcióhoz való csatlakozás hazai témaanyagának kereteit is alkothatják.

Hazánkban jelenleg 5.300 szövetkezet működik. Közülük 2.559 az országos ágazati szövetkezeti szövetségek tagja. E szövetségek tagja továbbá 294 gazdakör és 2.028 gazdasági társaság. Az országos szövetségi szervezetekhez 287.100 gazdasági egység tartozik. Az említett körön kívül még további 2.741 szövetkezet tevékenykedik. Mindkét formáció nehéz körülmények között küzd fennmaradásáért, fejlődési esélyének megalapozásáért.

Az országos ágazati szövetkezeti szövetségekbe és az oda nem tartozó szövetkezetek már hosszú ideje nagyjából azonosan (fele-fele) arányban oszlanak meg. Ez véletlenszerű tendenciának tűnik. A honi szövetkezeti rendszer fundamentumát a szövetkezetek, a gazdakörök és az ágazati szövetségekbe tagként résztvevő gazdasági társaságok képezik, számuk összesen: 7.622. Az összegző számítások szerint a jelzett konglomerátumhoz kapcsolódó szövetkezeti tagok, alkalmazottak, s a különböző minőségben dolgozók létszáma 1 millió 800 ezer főre tehető.

1. Az általános fogyasztási-, mezőgazdasági-, ipari szövetkezetek döntő többsége térvészést szenvedett el, megszűntek, átalakultak, a „túlélők” jó részének működése összezsugorodott, egyesek kiüresedtek. Helyzetük nehezen átlátható, róluk a társadalomban ellentmondásos vélekedés alakult ki. A felismerés és a cselekvés csak lassan, elég gyakran következtelenül bontakozik ki. Az összefogás gyengesége, a vezetés túlzott dominanciája vagy erőtlensége, az anyagi feltételek (a tőke) elégtelen volta a jellemző külön-külön, esetenként halmozottan az e csoportba tartozó szövetkezetek jelentős részében. Nyíltságra, helyzetértékelésre, célok és irányok megjelölésére, egyértelmű követésre alapos igény mutatkozik. Átfogó fejlesztési akciókra, korszerűsítésre, innovációra, jövőképre van szükség.

A takaré-, a lakásszövetkezetek alapvetően megtartották „állásaikat,” többségük erősödött, terjeszkedik. A „Hangya”- a gazda szövetkezetek, részben a termelői értékesítő szervezetek (TÉSZ-ek) a kis és közepes méretű gazdaságokra épülnek. A hagyományokra támaszkodnak, az új körülmények között igazodnak és gyarapodnak. Expanzív irányt követnek.

Napjainkban a két hívó szó: **1. „szövetkezz, hogy a szövetkezet is megsegítsen”** **2. „segíts magadon a szövetkezet is megsegít”** szövetkezetszervezési szisztéma alapján a szegénységben élők a kölcsönös segítség és a kölcsönös támogatás elve, a tehetősebbek az önszegély elve alapján önszervező módon alakítanak szövetkezeteket. A munkalehetőséget, jöve-

delmet, illetve a termelés-, a feldolgozás-, a közös beszerzés és értékesítés előnyét valószerűsítő szövetkezetek létrehozása iránt növekszik az érdeklődés. A vidéki települések jelentős részében a helyi szövetkezeti aktivitás ugyanakkor még igen alacsony szinten áll. A szövetkezetek alakulása és megszűnése egy időben zajlik

A szociális szövetkezetek, főleg a gyengék, a szövetkezeti klaszterek (szakcsoportok) egy része, a gazdakörök és a termelői értékesítő szervezetek (TÉSZ-ek), illetve a termelő csoportok esetében társadalmi, gazdasági szempontból egyaránt megalapozott a pozitív diszkrimináció alkalmazása. A folyamat elindításán, tartóssá válásán kell munkálkodni a szövetkezeti ügyben érintett és érdekelt valamennyi felelős résztvevőnek.

2. A vidék, a mezőgazdaság és a szövetkezés egy problémakört alkot, egyik a másiktól nem választható el. A vidék gerince a mezőgazdaság, a mezőgazdasági termelő, feldolgozó, értékesítő szervezetek hálózatszerű integrátorai a szövetkezetek.

A város és a vidék (szűkebben a város és környéke) kooperációjának javításában a lakásszövetkezetek mellett az egyéb típusú szövetkezetek is komoly szerepet vállalhatnak, hiszen mindkét települési közegben jelen vannak, működésük az egész országra kiterjed. Tervszerűbbé kellene tenni a hagyományos vagy csak spontán módon eddig e téren kialakult gyakorlatot. Az élelmiszerbiztonság, az áru útjának lerövidítése, a friss termék iránti igényre és érdekre tekintettel a vidéki és a városi szövetkezetek együttműködése felértékelődik. A szövetkezetek új szerepvállalása következtében jelentősen csökkenhet a termelők kiszolgáltatottsága, gyengülhet, jobb esetben meg is szűnhet a nepperek diktálása az elvadult szabad piacon.

3. A szövetkezeti ágazati-, és föderációs rendszerbe tömörült mezőgazdasági-, „Hangya”-, gazda- takaré-, ipari-, fogyasztási-, lakás-, szociális-, diákszövetkezetek és gazdakörök működésének megerősödése, térnyerésük előmozdítása a szövetkezeti rendszer alapkérdésének számít. **Hathatós cselekvést feltételez az eddig elhanyagolt szövetkezeti integráció ügye.**

Az érintett ágazati szövetségekben tagként részvevő mezőgazdasági szövetkezetek és áfészek a szövetkezetekből alakult szövetségi tagként jegyzett gazdasági társaságok, s a hozzájuk közvetlenül kötődő jelentős számú gazdasági egységek (üzlethálózatok, termelő és szolgáltató részlegek, stb.) a különféle szövetkezeti akciók, kooperációk és integrációk keretében sikeres együttműködő partnerek lehetnek. A változó tartalmú

és érdekeltségi alapon nyugvó együttműködésük a tőke, a tevékenység, a szervezet, az irányítás összehangolásának legkülönbözőbb formáját kínálja a szövetkezetek és a velük egy közösségben, az ágazatban, a szövetkezeti rendszerben tagolódó gazdasági társaságok között. Ez a lehetőség jelenleg nincs kihasználva, noha nagy horderejű előnyöket rejt magába. **Az érdekelteknek tervezni és cselekedni kellene, együtt!**

A lassú haladás oka nemcsak a tőke szűkös volta, hanem legalább ilyen gátló tényező az együttműködési készség és akarat hiánya. E káros szemlélet megváltozása nélkül a termelés, a feldolgozás, az értékesítés termelői érdekeltségen alapuló egysége nem valósul meg, marad a különállás, az ebből fakadó hátrányok elszenvedése. A termékpálya (TÉSZ) hálózatainak kiszélesítése, a termékpálya útjainak lerövidítése, a versenyképes szövetkezeti szervezetek létrehozása, a megfelelő tőkeellátottság biztosítása (többek között a különböző források egyesítése útján) új lehetőségek és új helyzet kialakulásához vezethet.

4. A szövetkezetek szűkebb és tágabb hálózati rendszerekbe tömörülése, egy-egy hasonló tevékenység végzésére irányuló szövetkezetek, ágazatok közötti összefogás (a kooperáló partnerek számára) hatékonyság és eredmény növelést ígér. Ennek keretei: a formailag laza, innovatív kapcsolatrendszeren alapuló, regionális-, több profilú szövetkezeti klaszterek (szakcsoportok) lehetnek. Ezek egy-egy hasonló tevékenység végzésére alakuló szövetkezetek és ágazatok között nonprofit elven működő horizontális, vagy vertikális integrációk.

A térségi szövetkezetek hozzájárulhatnak működési területük gazdasági autonómiájához, javíthatják a foglalkoztatást, erősíthetik a helyi piacok önellátó szerepkörét. A **szövetkezeti klaszterek (szakcsoportok)** a vállalkozó szövetkezetek egészének vagy egy csoportjának hálózatába integrálódnak, **hálózatot alkotnak a hálózatban**. A résztvevők közötti bizalomra, célmegjelölésre, közösen kiépített, s elfogadott együttműködésre, szerződéses megállapodásra, világosan körvonalazott érdekeltségre épülnek. A további bővülést szolgálhatja **az új típusú modell-, falu- és európai szövetkezetek** alakítása. Az érdekeltek önszervezésének bátorítására és támogatására állami közreműködés szükséges.

5. Az ipari szövetkezeti hálózatban tagként tevékenykedő termelő-, szolgáltató-, beszerző és értékesítő gazdasági társaságok, valamint a területi és országos szövetkezeti szövetségeken kívülálló egyéb kis szövetkezetek igen széles kört alkotnak. A társadalmi munkamegosztásban és az ön-

foglalkoztatásban fontos szerepet töltenek be. Eddig kellő figyelmet nem kaptak, jelentős részük vegetál. Ők a szövetkezeti rendszer alapsejtjeinek, építő kockáinak tekinthetők. Megmaradásuk, növekedésük és szaporodásuk a szövetkezésben és a társadalomban egyaránt felhajtó erőnek számít, építeni kell rájuk.

6. Az új helyzetben az országos ágazati szövetkezeti szövetségek (eddi gi feladatörüket megtartva) az általuk felvállalt gazdaságszervező munkálkodásuk keretében hatékonyabban támogathatják megbízóikat. A régivel egyesített új szerepkör fordulatot jelenthet az érdekképviseletek státusában és feladatvállalásában. Ehhez alapítói szándék és bizalom, alapszabályi és törvényes felhatalmazás szükséges. A feltételrendszer és a vállalkozás összehangolása valószerősítheti a szövetségek sikeres részvételét a szövetkezetek, az ágazatok közötti gazdasági és egyéb típusú együttműködés támogatásában (a szövetkezeti rendszer keretei között).

7. Az alapvető változás-, főleg a fordulat véghezviteléhez a szövetkezetek önereje kevésnek bizonyul. Az állami szerepvállalás szükségessége újszerű módon vetődik fel. A partnerség alapja az lehet, hogy a szövetkezetek társadalmi, gazdasági integráló szerepkörének megalapozásában és fejlődésében, széles szövetkezeti tömegek önszerveződésének, szolidáris öngondoskodásának, demokratikus intézményrendszerének megteremtésében és működésében kifejezi érdekelttségét az állam. A szövetkezetek alapításának és működésének törvényi szabályozása a maga eszközeivel támogathatja, vagy ronthatja a szövetkezeti rendszer helyzetét és lehetőségeit. Az általánosan szabályozó szövetkezeti törvény (Sztv.), valamint a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény (Hpt) szorul változtatásra. A társasági törvény mondja ki a szövetkezetté alakulás lehetőségét:

a) Az Sztv. (a szövetkezés alaptörvénye) ösztönözze a szövetkezetek összefogásának új alapokra helyezését és szélesítését. A szövetkezeti közös vagyon megtartása és gyarapítása, illetve egyéni vagy szűkebb csoport által történő megszerzése között támadt diszharmonia feloldása; **a közös vagyon törvényi és alapszabályi fokozott biztonságának megteremtése**; a fel nem osztható szövetkezeti alap intézményének kiterjesztése az Sztv. kimelt tételei közé tartozzék. A befektető tagok a taglétszám 10%-át, vagyoni részesedésük (befektetői részjegyük) névértéke a részjegy tőke 30%-át nem lépje túl. Az Sztv. mondja ki, **hogy a tagsági jogviszony megszűnése után a tagot csak a részjegyének névértéke és annak esedékes hozama illeti meg**. A szövetkezet gazdasági társasággá történő átalakulásakor egyedül a részjegy tőke vehető figyelembe.

Az együttműködés intézményesítése, rendszerszerű kifejlődése céljából a törvény írja elő a szövetkezetek kötelező tagságát az általuk választott ágazati szövetségben, az ágazati szövetségeknek az országos föderációba való részvételét. Ösztönözze a (különösen a szövetkezetekből alakult) gazdasági társaságok bekapcsolódását a szövetkezeti integrációkban, tagságuk vállalását, körük szélesítését a szövetkezeti szövetségekben. **Tegye vonzóvá a törvény a gt.-k szövetkezetekké való átalakulását, előnyössé a kereteik közötti működést.** Jogosítsa fel a szövetkezeti szövetségeket gazdaszervező és egyéb integráló feladatok ellátására.

Íranyozza elő a szövetkezetek alapítását, fejlődését segítő szervezet és alap, valamint a szélesebb körű integrációjukat támogató, szervező gazdasági központ létrehozását, az általuk nyújtott szolgáltatások, személyeket, csoportokat kedvezményező kiadásaiak megfelelő mértékű adókedvezményrel történő elismerését.

b) A Hpt. módosítása támogassa a szövetkezeti hitelintézetek korszerűsödésének és védelmének törvényi feltételét. Továbbra is tartsa fenn a szövetkezet alapításának, átalakulásának eddigi követelményeit, valamint a nyitott tagság, a változó tőke, az egy tag-egy szavazat elvét, a kilépés időbeni korlátozását, az egy tag által elérhető közvetlen és közvetett részesezés felső határának 15%-ban való megállapítását, a taglétszámhoz viszonyított jogi személyek 1/3 arányának érvényesítését.

A törvény rögzítse, hogy a tagnak tagsági jogviszonya megszűnéskor részjegyének névértéke és az esedékes osztalék jár. A járandóság kifizetése pedig ne veszélyeztesse a szövetkezet kiegyensúlyozott gazdálkodását. Támogassa a szövetkezeteket integrációjuk szélesítésében, a tagsági és a nem tag üzletkörüik differenciált kötődésének erősítésében, jogi személyiségű tagjaik körének bővítésében, a részjegy mobilitásának kiterjesztésében, a vagyont „megtermelő”, a menedzsment hosszú távú vagyoni érdekeltségének lehetővé tételében. **A részjegyen túl felhalmozott vagyon ne kerülhessen nevesítésre!** Tegye lehetővé a nyílt tagság korlátozását. Lépjen fel a tagság leépítése ellen, a vagyon megszerzésére és a vezetés kisajátítására irányuló spekulációval szemben. A jelzett normák biztosítsák a szövetkezeti jelleg megtartását, a tagság körének bővítését, érdekeltségének fokozását, a széleskörű ügyfélkör korszerű kiszolgálását, a prudens és transzparens működést.

Igény és érdek fejeződik ki a tekintetben, hogy a kiszámíthatóság-, a nyugalom, a célorientált pozitív diszkrimináció iránti régen óhajtott vágyat

az Sztv. és a Hpt., illetve a lakásszövetkezeti tv. keretei között deklarálja az állam.

8. A szövetkezetekkel összefüggő állami aktivitás növelésére, világos célmeghatározásra ma különleges szükség mutatkozik. A munkahely-, a munkaalkalom bővítésének (főleg a mezőgazdaságra alapozottan) táguló keretei lehetnek a szövetkezetek. A keleti-, északkeleti-, déli régiókban, általában az aprófalvas térségekben, mindenképp előtt a kis létszámú, elhagyatott falvakban a legolcsóbban, a leghatékonyabban szolgálhatják a jelenlegi krízis mérséklését. Az érintett szövetkezetek stabilizálódása, vonzásuk erősödésének támogatása jól illeszkedhet az időszerű központi és helyi társadalmi célkitűzésekbe.

Átfogó projekt foglalhatná keretbe a közös szövetkezeti teendőket. Építő jellegű együttműködés célszerűsíthető az illetékes állami szervek és a szövetkezeti rendszer között. A pályázati lehetőségekhez való hozzáférés javítása, szövetkezeti programok kiírása segítheti az állam által is preferált társadalmi, gazdasági irányok követését.

A szövetkezetek többletfunkcióval való felruházása, közérdekű vállalkozásaik, vonzásuk kiterjesztése, szolgáltatást és foglalkoztatást bővítő szövetkezeti szerveződések alakulásának segítése központi közreműködést és támogatást tesz szükségessé az állam részéről. A megtépzott szövetkezetek talpra állítása, a bizalom megerősítése hivatalosan is kinyilvánított és gyakorolt rokonszenv nélkül csak hosszú évek, esetleg évtizedek múlva lehet realitás

9. A szövetkezeti önszervezés és önirányítás, az integráció, az állami szerepvállalás összehangolása elengedhetetlen követelmény. Az önrendelkezés, az egyenlőség, a kölcsönösség, a szolidaritás, a közösségért való tördés elvét érvényesítsék az állam és a szövetkezetek viszonyában az együttműködő felek. Ezen elvek megkülönböztetett módon fejeződik ki a versenyszférában, illetve a szociális gazdaságban működő, valamint a már tulajdonnal (üzletkörrel) rendelkező és a vagyon nélkül szövetkezetet alapítók körében. A tehetősebbek és a nincstelének által alakított szövetkezetekkel összefüggő állami szövetkezetpolitika irányának és terjedelmének a meghatározása kiemelt feladat. A helyi közösségekre és a helyi gazdaságra épülő szövetkezetek hálózati rendszere a vidéki települések kohézióját erősíti, új minőségű együttműködést alapoz meg.

A szövetkezetek, az egyes szövetkezeti ágazatok, egészében a szövetkezeti rendszer helyzetének értékelése, maga a szembesülés, a törvényi szabályozás, a stabilizálódás, a térnyerés, a jövőépítés, vagyis a mai igények szerinti cselekvés a hazai szövetkezés sorsdöntő kérdése. Az állam szövetkezetekhez való viszonyának újrafogalmazása társadalmi, gazdasági szükségszerűség, a az országépítésbe szorosan illeszkedő problematika.

Tartalékok feltárására, anyagi és szellemi erők mozgósítására, vidékfejlesztésére, foglalkoztatás bővítésére, szélesebb körű szociális ellátás javítására, a demokrácia, a civil jelleg erősítésére irányulhat az állami szerepvállalás, a szövetkezőkkel való párbeszéd és együttes cselekvés kibontakoztatása.

E célokkal szorosan összefügg: 1. a versenyalapú piac-, és a szociális gazdaság viszonyai közötti szövetkezetpolitika kiformalása; 2. a jelen és a jövő feladatainak egységes keretbe foglalása; 3. az érintett állami tényezők és a szövetkezők partnerségének kiépítése; 4. szövetkezet-fejlesztést támogató állami szervezeti rendszer és alap létrehozása; 5. a szövetkezeti önszervezés, az integráció és az állami szerepvállalás összehangolása.

Sikert ígér az, ha a szövetkezetfejlesztési feladatokat külön állami, vagy az érdekelt országos szövetkezeti szövetségek föderatív szervezetével (az OSZT-vel) közösen alkotott cselekvési terv foglalja keretbe, ha állami fejlesztési alap támogatja.

Országos Szövetkezeti
Tanács

Szövetkezeti Kutató
Intézet

Melléklet

SZÖVETKEZETI KUTATÓ INTÉZET

KUTATÁS

Az Intézet 43 éven át a magyar szövetkezeti mozgalom elméleti központja maradt. Keretei között több, mint 100 különféle tudományos produkció készült, s jelent meg az elmúlt 20 évben,. Közülük néhány: 1. szövetkezeti marketing szervezetek modelljei; 2. a szövetkezés gazdasági lényege és társadalmi hatásai; 3 a szövetkezeteknek a gazdasági rendszerben való elhelyezkedése; 4. a szövetkezetek gazdasági természet; 5. mezőgazdasági szövetkezetek szerepe és lehetőségei; 6. az üzletrész problematika; 7. a szövetkezeti metamorfózis hazai változatai; 8. agrármodernizáció-agrárorientáció; 9. a mezőgazdasági szövetkezetek formaváltozásai; 10. a munkaszövetkezetek a gazdasági rendszerekben; 11. a magántulajdonosok társas vállalkozásán alapuló szövetkezeti átalakulások; 12. szövetkezetfejlesztés az ezredforduló éveiben; 13. a szövetkezés elméletének és gyakorlatának néhány kérdése; 14. a hazai szövetkezeti kereskedelem periódusai; 15. a szociális szövetkezetek ismérvei; 16. a szövetkezetpolitika megújítása; 17. a szövetkezeti forma rehabilitálása; 18. az áfészekről a coop-rendszerig; 19. idea és valóság a szövetkezésben; 20. a hazai szövetkezeti jog három korszaka.

KÖNYVTÁR

A Könyvtár 1958-ban alakult. Kezdetől fogva a magyar szövetkezés szolgálatában áll, szűkebben a Szövetkezeti Kutató Intézetbe integrálódik. A jelenlegi könyvtár főleg a szövetkezeti, a közgazdasági, a szociológiai, a szociográfiai irodalom és történet köréből kerül ki. A könyvekéhez hasonló tárgykörű a folyóirattár. A szakmai irodalmat bővíti a kéziratár. Külön csoportot képeznek a fordítások. A forrásokat jól egészíti ki a tájékoztató irodalom, e körbe szótárak, lexikonok, adattárak, statisztikák tartoznak. A Könyvtár anyaga ma meghaladja a 20.000 kötetet. A könyvek mintegy fele számítógépen válogatható, szerző-, cím-, címrészlet-, témakör-, és ország szerint. Másik része katalógus rendszerben, az előbbi megosztásban érhető el.

Az elmúlt időszakban folyamatos volt a könyvek kölcsönzése, a dokumentációk cseréje. Lehetőséget nyújtottunk konzultációkra, tematikus csomagokat adtunk, tématerveket, koncepciókat, javaslatokat véleményeztünk. Az effajta közhasznú munkálkodás alapvető feladataink közé tartozik, a jelzett szolgáltatásokra a hazai viszonyok között csak az Intézet képes.

WEBOLDAL

Figyelmébe ajánljuk Honlapunkat (www.szovetkezetikutato.hu). Részletesen ismertetjük a szövetkezeti kutatások témaköreit, az elmúlt 30 évben történt publikációk, a szövetkezeti tudástár (könyvek) jegyzékét, valamint a szövetkezeti szabályozás 136 éves történetét. Megjelentetjük a közlésre küldött tudományos értékű, s egyéb időszzerű közleményeket. Várjuk a Honlapunknak szánt írását.

Szövetkezeti Kutatási Alapítvány
Szövetkezeti Kutató Intézet
Budapest

LEVÉL EGY ERDÉLYI SZÖVETKEZETNEK

Mezőfényi Fogyasztási Szövetkezet
Közgyűlésének
M e z ő f é n y

Tisztelt Közgyűlés!

Közgyűlésük mai napon történő megtartásának híre túl lépett szép hangzású településük határán, Magyarországra, Budapestre is eljutott. Helyeseljük azt az utat, amelyet választottak. Az eddig elért eredmények további gyarapításában, a létező gondok és nehézségek leküzdésében a jövőben is segíthet az összefogás, az egymás támogatása, az önségély, a szolidaritás. Az ilyen gyakorlat a jövőben is akkor hoz többletet, ha a közös ügyet minden szövetkezeti tag magáénak érzi, abban saját boldogulását látja. Helyi tapasztalataikra támaszkodva, a társadalom támogatását is feltételezve, keressék a szövetségeseiket, együttműködésre törekedjenek, hasznosítsák a szövetkezésben rejlő lehetőségeket. Tudjuk azt is, hogy nem kis nehézségekkel találják szemben magukat. A közismerten sok akadály ellenére haladjanak a maguk választotta úton tovább.

Ösztönözhet mindnyájunkat a régmúlt. Erdély az ős szövetkezők hazája volt, a magyar szövetkezés jórészt ebben a földben gyökeredzik.

Mostani számvetésük azért fontos hír, mert a szövetkezés nagy fáján egy rügy hajtássá válásának lehetünk tanúi, példájuk sokak számára nyújthat reményt és jövőt.

Felelősség teljes munkájukhoz, terveik megvalósításához sok sikert kívánunk.

Szövetkezeti barátsággal és tisztelettel:

Bartus Pál sk.
az Alapítvány Elnöke

Dr. Fekete József sk.
az Intézet Igazgatója

ORSZÁGOS SZÖVETKEZETI SZÖVETSÉGEK, INTÉZMÉNYEK JEGYZÉKE

Országos Szövetkezeti Tanács (OSZT)

Elnök: Farkas Tamás
Alelnök: Dr. Zs. Szőke Zoltán
1046 Budapest, Hermina út 57.
Telefon: 331-13-13
Fax: 331-1396
E-mail: oszt@losz.hu ; hulosz@losz.hu

Általános Fogyasztási Szövetkezetek és Kereskedelmi Társaságok Országos Szövetsége (ÁFEOSZ)

Elnök: Dr. Zs. Szőke Zoltán
1097 Budapest, Könyves Kálmán krt 11.
Telefon: 455-54-00
Fax: 331-05-82
Honlap: www.afeosz.hu
E-mail: zs.szoke@afeosz.hu

Magyarországi Diákvállalkozások Országos Szövetsége (Diák-Ész)

Elnök: Szijj György
Főtitkár: Simon Balázs
1118 Budapest Előpatak u. 78
Mobil: 06/70/331-9499
Honlap: www.diakesz.hu
E-mail: info@diakesz.hu

Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége (MAGOSZ)

Elnök: Jakab István
Főtitkár: Obreczán Ferenc
1051 Budapest, Nádor u. 32.
Telefon: 269-1243
Honlap: www.gazdakor.hu
E-mail: zsil@t-online.hu
obreczan.ferenc50@gmail.com

Magyar Iparszövetség (OKISZ)

Elnök: Tokár István
Ügyvezető társelnök: Dr. Vadász György
Társelnök: Hörömpöly László
1146 Budapest, Thököly út 58-60.
Telefon: 343-51-81
Fax: 343-55-21
Honlap: www.okisz.hu
E-mail: okisz@okiszinfo.hu

Lakásszövetkezetek és Társasházak Országos Szövetsége (LOSZ)

Elnök: Farkas Tamás
1046 Budapest, Hermina út 57
Telefon: 331-1313
Fax: 331-1396
Honlap: www.losz.hu
E-mail: losz@losz.hu ; hulosz@losz.hu

**Magyar Termelői Értékesítő és Szolgáltató Szervezetek/Szövetkezetek
Együttműködése (HANGYA)**

Elnök: Szeremley Béla
Ügyvezető titkár: Dr. Szabó Zoltán
1075 Budapest, Károly Krt. 5/a.

Telefon: 342-57-23 413-19-11
Honlap: www.hangyaszov.hu
E-mail: hangyakozpont@t-online.hu

Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ)

Elnök: Nagy Tamás
Főtitkár: Horváth Gábor
1125 Budapest Istenhegyi út 59-61
Telefon: 224-0820
Fax: 224-7400
Honlap: www.mosz.agrar.hu
E-mail: mosz_fotit@mosz.agrar.hu
E-mail: moszfilips@mosz.Agrar.hu

Országos Takarékszövetkezeti Szövetség (OTSZ)

Elnök: Demján Sándor
Ügyvezető igazgató: Varga Antal
1125 Budapest, Fogaskerekű u. 4.
Telefon: 488-0862
Fax: 488-08-61
Honlap: www.takarekszovetkezetek.hu
E-mail: info@otsz.hu

Szociális Szövetkezetek Országos Szövetsége (SzoSzöv)

Elnök: Schwarz Antal
Ügyvezető alelnök: Németh László
2051 Biatorbágy Nagy u. 10 (székhely)
1077 Budapest Wesselényi u. 13 (iroda)
Telefon: 705-293-142
Honlap: www.szoszov.hu
E-mail: nemeth.laszlo@szoszov.hu
nyitraiakos@gmail.com

Takarékszövetkezetek Országos Érdekképviseleti Szövetsége (TÉSZ)

Elnök: Kiss Menyhértne
Főtitkár: Ters András
1144 Budapest, Zalán u. 23.
Telefon: 362-62-70.
Fax: 362-62-71
Honlap: www.tesz.hu
E-mail: mail@tesz.hu

Szövetkezeti Kutatási Alapítvány (SZKA)

Elnök: Bartus Pál
FB. Elnök: Fekete Nándor
1075 Budapest, Rumbach Sebestyén u. 6.
Telefon: 413-05-01
Fax: 413-05-02
Honlap: www.szovetkezetikutato.hu
E-mail: kutatointezet@coop.hu

Szövetkezeti Kutató Intézet és Könyvtár

Igazgató: Dr. Fekete József
1075 Budapest, Rumbach Sebestyén u. 6 (levelezés)
Postafiók: 1371 Budapest 5. Pf. 398 (küldemények)
Telefon: 413-05-01 mb. 30/9/780-201
Fax: 413-01-02
Honlap: www.szovetkezetikutato.hu
E-mail: kutatointezet@coop.hu
fekete.jozsef@szovetkezetikutato.hu

Az Országos Szövetkezeti Tanácsban és Elnökségében az országos ágazati szövetkezeti szövetségek választott tisztségviselői vesznek részt.